I. Értekezések.

1.

JÁSZOK.

I. Értekezés. A' Jászokról, mint Magyar Nyelvü Népről és Nyilazókról.

MÉLTÓSÁGOS
ÜRMÉNYI
ÜRMÉNYI MAXIMILIÁN
Ts. K. KAMARÁS
ÉS
TANÁTSOS ÚRNAK,
RÉGI
KEGYES JÓTÉVŐJÉNEK,
TISZTELETE ÉS HÁLÁJA
ÖRÖKÖS JELÉÜL.

1. §.

HÉT NEMZETBŐL állott mindenkor a' Magyar Nemzet, úgymint: a' szoros értelemben vett MAGYAR, a' KÚN, a' JÁSZ, a' PALÓTZ, a' LÓFEJÜ, az ÚZ és a' VÁL Nemzetből. Azt mindazonáltal régen elfeledték az egyes Nemzetek, mellyik volt e' Hét Nemzet közül eredetiképen az a' GYÖKÉR NEMZET, mellytől az ősz régi korban a' többi más hat nemzet származott. A' Magyar is, a' Kún is, a' Jász is, a' Palótz is, a' Lófejü is, az Úz is, a' Vál is magát illyennek tartotta: A' miből az következett, hogy a' Magyar

HÉT-MAGYAR, a' Kún HÉT-KÚN, a' Jász HÉT-JÁSZ, a' Palótz HÉT-PALÓTZ, a' Lófejü HÉT-LÓFEJÜ, az Úz HÉT-ÚZ, a' Vál HÉT-VÁL Nemzetséget emlegetett. Más részröl, mivel az EGYENETLENSÉG mint egy örökös Tulajdona és Bélyege volt e' Hét Nemzetnek, 's mivel e' Hét Nemzet között minduntalan Szakadások és Kivándorlások történtek, az is gyakorta megesett: Hogy az illyen külön lakó szakaszok az új lakhelyen azon Nemzettöl vették nevezetüket, melly az ujlakhelyen leg népesebb volt. Így a' számosabb Kún Nemzet között a' kivándorlott Magyar is KÚN, vagy KÚN-MAGYAR nevet, a' számosabb Jász Nemzet között a' Magyar is JÁSZ, vagy JÁSZ-MAGYAR nevet, a' számosabb Palótz Nemzet között a' Magyar is PALÓTZ, vagy PALÓTZ-MAGYAR nevet viselt, 's a' t. De e'féle esetekben is mindenkor nagy gonddal ügyeltek a'ra a' Hét különös Nemzetek, hogy magukat híven és pontosan egymástól megkülönböztessék. Egyedül ez a' gondoskodás okozta, hogy ma a' Hét Nemzetnek folyton folyva elölehet mindegyik lakhelyben Történeteit állitani.

2. §.

Nem tartozik ide e' HÉT Nemzetre való fölöszlást most bövebben fejtegetni. Elég, ha a' bárson palotában született Koszta Görög Tsászárnak ime tanutételével megesmértetjük a' tudós hazafiakat: „*Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι γενεαὶ ὑπῆρχον ἑπτα.*" Az az: „*És ezen Törökök* (így nevezi a' Magyarokat) *ugyan HÉT NEMZET valának.*" *) Midön a' Magyar Országi Történet Írók Nemze-

*) Constantinus Porphyrogenitus, De administrando Imperio. Cap. XXXVIII. Lássad: Anselmi Banduri, Imperium Orientale. Parisiis, 1721. fol. Tomo I, 107.

tünknek e' földre jöttekor a' Magyar Nemzetet HÉT-SEREGRE osztják; midőn neki HÉT-KAPITÁNYT adnak; midőn Béla Király névtelen Írója HETU-MOGER, az az: HÉTI-MAGYART (Septenos Hungaros) emleget, a'kor homályosan a' HÉT-MAGYAR Nemzetre tzéloznak, 's tsak az kár, hogy egyenként a' Hét Magyar Nemzetet névszerént meg nem nevezik. Azonban helyesen él Béla Király névtelen Jegyzője a' HETU-MOGER névvel, mert ma mi már okokkal támogathatjuk, hogy a' hét nemzetnek egyenesen a' MAGYAR NEMZET volt Gyökér Nemzete. Az okokat e'ről elöszámlálni most nem ide való. Inkább a' Hét Nemzet egyikére, tudniillik: a' JÁSZOKRA, mint ezen értekezés fő tárgyára, forditsuk mi mostan egész figyelmünket.

3. §.

Tudja ma minden Magyar, sőt tudták már századok előtt mind a' hazai, mind a' külföldi Írók is, hogy Magyar Országban egy különös Nemzet lakik, melly magyar nyelven az egyes számban JÁSZ, a' többes számban JÁSZOK néven hivatik. Ez a' JÁSZ Nemzet a' Magyar Király Uralkodása alatt él, a' Magyar Nemzettel egy polgári Társaságot tészen: Mindazonáltal, mint különös Nemzet, a' Haza szeretve tisztelt Nádor Ispányának Fökormánya 's Birósága alatt Kapitány nevet viselő saját katonai Tisztviselőitől tulajdon ösi szokásai szerént függ, 's az Ország Gyüléseken is, együtt a' Kúnokkal, Képviselői által a' köztanátskozásokba befoly. Most ugyan a' JÁSZ KERÜLET (Districtus Jazygum) 18 $\frac{1}{8}$ □. mértföldet ellepő termékeny rónaságon fekszik Pest és Buda városoktól nem meszsze Heves és Külső Szolnok törvényesen egyesült Vármegyék, nem különben Pest Vármegye, meg a' Tisza folyó viz között: De

hajdan Magyar Országnak egyébb vidékein is laktak szerteszét JÁSZOK, és a' mostani JÁSZSÁGNAK kiterjedése is sokkal nagyobb volt, mint mostanában. I. Mátyás Király uralkodása alatt élt Bonfinius Antal feljegyzette: „*JAZYGES, quos inter Germaniam et Daciam supra diffinivimus, patriis sedibus eiecti, METANASTAE, id est EXULES cognominati sunt: quibus olim Oppida haec: Uscenum, Bormanum, Abiuta, Parca, Triscum, Candavum, Passium, et Partiscum; et NUNC AGRIA, innumerique pagi.*" Az az: „*A' JAZYGESEK, kiket fölebb Germánia és Dacia közé helyheztettünk, ösi lakhelyeikböl kiüzettetvén METANASTÁKNAK, az az: VÁNDOROKNAK (Exules) neveztettek, kiknek hajdan jeles városaik voltak Uscenum, Bormanum, Abiuta, Parca, Triscum, Candavum, Passium és Partiscum; MOST pedig EGER, és számtalan Faluk.*" *) Találtatik ma is JÁSZ-FALU Pilis Vármegyében; JÁSZ-FALU Komárom Vármegyében; és JÁSZ-TELEK Nógrád Vármegyében. **) Ezekben is hajdan kétségkivül JÁSZOK laktak. Lekötelezne az bennünket, a' ki régi Oklevelekböl egész hitelességig megbizonyitaná állitásunkat.

4. §.

Nem minden Nemzet Helyes Írása (orthographiája) alkalmas a'ra, hogy a' más Nemzet tulajdon neveit hibátlanul leírja. Legkevésbé alkalmas pedig e're akár a' Deák, akár a' Görög Nemzet Helyes Írása, minthogy kevesebb betüik vagynak

*) Antonii Bonfinii, Decades Rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1771. fol. pag. 6.

**) Joannis Lipszky de Szedlicsna, Repertorium Locorum Hungariae. Budae, 1808. 4. pag. 273—274.

e' Nemzeteknek, mint a' Magyar Nyelvnek és Nemzetnek vagyon. Ezen oknál fogva gyakran panaszolkodik az Idősb Plinius, Mela Pomponius, és Strábó, hogy e'nek vagy amannak a' Nemzetnek tulajdon neveit nehéz Deák vagy Görög nyelven leírni. A' Szláv nyelvek közül is, ha az Orosz nyelvet kiveszszük, alig tudja egyik vagy másik híven előállitani p. o. a' Magyar tulajdon neveket. Tsudálkozhatunk-e tehát, ha a' Magyar Országi Szláv Nyelv az egyszerü JÁSZ nevet is már más betüvel állitja előnkbe? Bernolák Antal Tót Szó-Könyvében mindenki olvashatja: „*GAZ a'nyi, mint JÁZYX, vagy is JÁSZ; a' többes számban: GAZI, a'nyi, mint JAZYGES, vagyis JÁSZOK, egy Sarmátiai Nemzet a' Duna mellett.*" *) A' Moldvai JÁSZ-VÁSÁR (JASSI) neve is így járt az Oláhok között, midőn GIASIUM névre általváltozott. Az 1642-dikben JÁSZVÁSÁROTT tartatott Szent Zsinatról szólván és írván Le Quien Mihály, híres Frantzia Dominicánus, mindenkor e'képen beszél: „*In Actis Synodi, quae GIASII in ea regione anno* 1642. *a Parthenio patriarcha Constantinopolitano habita est.*" Az az: „*Írásaiban azon Zsinatnak, melly ezen tartományban GIASIUM Városban* 1642. *évben Parthenius Kosztavári Patriarkától tartatott.*" És más helyen: „*Caeterum Metropolitae sedes hodie est GIASIVM, praecipua Moldaviae Civitas.*" Az az: „*Azonban az Érsek széke ma GIASIVM, Moldva Országnak fővárosa.*" **) JÁSZBERÉN neve Bru-

---

*) Antonii Bernolák, Lexicon Slavicum, Bohemico-Latino-Germanico-Vngaricum. Budae, 1825. 8. Tomo I, 623.

**) Michaelis Le Quien, Oriens Christianus. Parisiis, 1740. fol. Tomo I, 1251—1256.

zen la Martiniere Geographiai nagy Átlásában (VI, 97.) GYASBRIN. — Nagyot vétene tehát, a' ki a' GAZ, GIAS és GYAS Nemzetet a' JÁSZ Nemzettől megkülönböztetné. Ha valamelly Nemzet neve *idegen Helyes Írás* által elrontatik, a' különbségeket a' Kritika segedelmével egységre kell venni.

5. §.

Nevelte a' JÁSZ Nemzet neve leíratásának különbféleségét az a' bizonyos eset is, hogy Magyar Nyelvünkben a' J betü GY betüvel számtalanszor föltseréltetni szokott. Ki nem tudja, hogy a' JER és GYER, a' JŐ és GYŐ, a' KERÉK-JÁRTÓ és KERÉK-GYÁRTÓ, a' JÉG és GYÉG, a' JALOG és GYALOG a' Magyar Nyelv különbféle Dialectusaiban minden napi közönséges betütserélések? *) Igen természetesen és könyen megesett tehát, hogy magában a' Magyar Nyelvben is, a' JÁSZ Nemzet neve GYÁSZ névre is általváltozott. Mi már régen elfeledtük, de a' Kutfők gondatlanságunk ellenére is fentartották a'nak bizonyos nyomait, hogy a' JÁSZ Nemzet *fekete öltözetben* járt, a' honnand nálunk a' szomoruság ruhája JÁSZ-RUHÁNAK hivatik. És valóban a' Dunán túl ma is helyesen neveztetik, és igen híven, a' KESERGÉS FEKETE RUHÁJA, JÁSZ-RUHÁNAK. Ellenben ezt nem tsak a' Sokaság, de még az Írói Nyelv is GYÁSZ-RUHA névvel illeti. Nem azért emlitjük ezt, hogy már ma megváltoztassuk a' nagy keletre kapott GYÁSZ szovat, hanem azért beszélünk inkább, hogy értsük igazán a' szójelentését, 's ne nevessük ki a' jobb szokás gondos fentartóit; hogy megesmérjük

*) Joannis Nicolai Révai, Elaboratior Grammatica Hungarica. Pestini, 1806, 8. Vol. I, 106.

a' Történet Írókban is a' GYÁSZ, GIAS GAS formákban a' JÁSZ Nemzetnek elpuhult nevezetét. Wadding Lukátsnál a' Tatár Járásról mondatik: „*Alia vero manus, Batone Duce, maxima vastitate Hungariam, Poloniam, Russiam, GAZAM, amplissimas Regiones, affecit.*" Az az: „*A' másik Sereg, Batu vezérlése alatt, Magyar, Lengyel, Orosz, és GÁZ Országot, mint nagy kiterjedésü Tartományokat, legdühösebb pusztitással földulta.*" *) Itt a' GÁZ-ORSZÁG neve alatt JÁSZ-ORSZÁGOT, az az: Moldvát kell érteni.

6. §.

Olvashatni a' Ravennai Geographusnál is ime sorokat: „*Decima ut hora noctis grandis Eremus, et nimis spatiosa invenitur, cujus a' fronte, vel latere GENS GAZORUM adscribitur, quae eremosa et antiqua dicitur Scythia.*" Az az: „*Az Éj tizedik óráján szörnyü és nagy kiterjedésü Pusztaság találtatik, mellynek homlokához, vagy oldalához a' GÁZ Nemzet helyheztetik. Ez Puszta és Régi Scythiának hivatik.*" **) Ezen sorokból, 's különösen a' Pusztaság fekvéséből, hasonlóképen megesmérni fogjuk a' Maeotis tova körül lakott régi JÁSZ Nemzetet, tudniillik: azon JÁSZ Nemzetet, mellyről, Sarmátiáról szóltában írja Ptolemaeus: „*És az egész Maeotis tova oldala mellett a' JAZYGESEK, és Roxolánusok.*"

---

*) Lucae Wadding, Annales Minorum, seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum. Romae, 1732. fol. Tomo III, 116. Nro 2.

**) Geographus Ravennas Libro I, cap. 12. Lássad: Pomponii Melae de Situ Orbis Libri III. Lugduni Batavorum, 1722. 8. pag. 747.

*) Ezek azon JÁSZOK, kiket már Orpheus VAS-JÁSZOKNAK, Görögül Σκύθαι Τοξοφόροι nevez. **) Látni fogjuk tudniillik más helyen, hogy a' TOXOPHORUS Görög szó a' JÁSZ névnek szóról szóra csak fordittatása. Azt, hogy a' SCYTHA Nemzet VAS Nemzetet tészen, szinte máskor fogjuk megbizonyitani. Ezen Maeotis melléki JÁSZOKAT Stephanus Byzantinus is TOXII és TOXIANI névvel emliti ime soraiban: „Τοξιοὶ, καὶ Τοξιανοὶ, ἔθνος Ταυρικόν. Ἡρωδιανὸς ἑβδόμῃ" Az az: „*TOXIUSOK és TOXIÁNUSOK Taurusi Nép Herodiánus hetedik könyve szerént.*" ***)

7. §.

Még Kis Ásiába is általhatott a' JÁSZ névnek elrontatása. Cilicia és Syria között feküdött a' Közép Tengernek ISSICVS SINUSA, melly név Görög nyelven épen JÁSZ ÖBÖLT jelent szóról szóra. Ezen Issicus Öböl mellett jeles város volt ISSVS, az az: JÁSZ, melly az Iróktól majd *Artikulussal* A' JÁSZ, majd GIAZZA néven emlittetik. Gólius Jakab Alfragan Arabs Iró könyvére irt jegyzeteiben beszéli: „*És nem meszsze egy masik A' — JÁS nevü Révpart, melly a' régi ISSVS.*" Alább: „*Az A' — JÁS névből eredett Marcus Polusnak és másoknak, kik a' keresztes Hadaknak időjük felé irtak, GIAZZA nevük, a' mint az Olaszok kimondani szokják, mint a' Joanni nevet Gio-*

---

*) Claudii Ptolemaei, Geographia. Francofurti, 1605. fol. pag. 73. Libro III, cap. 5.

**) Orphei, Argonautica. Lipsiae, 1764. 8. pag. 144. v. 1072.

***) Stephani Byzantini, de Urbibus. Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 712.

anni-nak." *) Hibátlanul adja elö ezeket Gólius, mert Abul — Pharajius mind az A' — YAS városról, mind az al — A' — JAZ Török (de nem a' mai Török) Nemzetröl tészen említést; Marco Polo XIII-dik századi Utazó pedig A' — JAS várost valóban GIAZZA városnak nevezi. Egyik helyen írja Abul — Farajius: „*Nagy elpusztíttatása történt Sisi és A' — YASI városnak.*" Más helyen: „*Ez az ALI az al-A' — JÁSZOKNAK, egy gonosz Török Nemzetnek . . . . . hadat izenvén.*" **) Marco Polo Velentzei Utazó könyvében is olvastatik: „*Sopra il mare è una città detta la GIAZZA.*" Az az: „*A' Tenger mellett vagyon egy város, melly GIAZZA nevet visel.*" ***) Hogy az Issicus Öböli JÁSZOK valóban JÁSZOK voltak, 's hogy az *ISSUS* Név Görög Nyelven JÁSZT jelent, azt máskor fogjuk megbizonyitani.

8. §.

Vagyon egy szembetünöbb elrontatása is a' JÁSZ Nemzet nevének a' DIASI nevezetben, melly bizonyosan a' GYÁSZ formából és a' deákos I végzetböl eredett. Az idösb Plinius feljegyzette Pannónia lakosairól: „*Dravus per Serretes,*

*) Muhammedis Filii Ketiri Ferganensis, qui vulgo Alfraganus dicitur, Elementa Astronomica. Arabice et Latine Opera Jacobi Golii. Amstelodami, 1669. 4. In Notis Golii pag 272.

**) Historia Compendiosa Dynastiarum authore Gregorio Abul-Pharajio. Arabice edita et Latine versa ab Edvardo Pocockio. Oxoniae, 1663. 4. pag. 356. 333. 334.

***) Delle Navigazioni et Viaggi Raccolte da M. Gio. Battista Ramusio. In Venetia. 1606. fol. Vol. II, fol. 4. verso. — — Cf. Marci Pauli Veneti. De Regionibus Orientalibus Libri III. Coloniae Brandenburgicae, 1671. 4-o pag. 11. A' Latán Könyvben hibáson áll *Glacia* Giazza helyett.

Serrapillos, JASOS, Andizetes: Savus per Colapianos Breucosque. Populorum haec capita." Az az: „*A' Dráva vize foly a' Serreteseken, Serrapillusokon, JÁSUSOKON, Andizeteseken keresztül: A' Száva vize foly keresztül a' Colapiánusokon és Breucusokon. Ezek a' Fő Nemzetek.*" *) E' Pannóniai JÁSUSOK Ptolemaeus Geographiájában JASSIUS néven jönek elő, midőn roluk mondatik: „*A' JASSIUSOK pedig napkeletre, 's alattuk az Osseriatesek.*" **) Haszontalanság volna a' JÁSUS és JASSIUS névből két egymástól különböző Nemzetet megállapitani már csak azért is, mivel a' Pannóniai Kövek a' JASUS olvasást tészik hitelesebbé; az Erdély Országi Kövek pedig a' JASSIUS olvasást is védelmezik. Inkább a'ra forditsuk tehát figyelmünket, hogy Plinius és Ptolemaeus jól adnak Pannóniának JÁSUS vagy JASSIUS lakosokat. Ugyan is, hogy a' Dráva vize körül valóban laktak JÁSUSOK, azt egészen hitelessé tészi a' Dráva körül találtatott ime Római Kő Felirása is:

DIVO.
GOMMO
DO. RESPV
BLICA. IA
SORV.

Az az: „Divo. Commodo. Respublica. JASORUM." ***) Továbbá a' Horvát Országban To-

---

*) Caii Plinii Secundi, Historia Naturalis. Parisiis, 1741. fol. Tomo I, 180. Libro III, cap. 25.

**) Claudii Ptolemaei Geographia. Francofurti, 1605. fol. pag. 57. Libro II, cap. 15.

***) P. Math. Katancsich, Istri Adcolarum Geographia Vetus. Budae, 1826. 4. Parte I, 369. Nro XXXV.

plitzán kiásatott Római Kövön olvastatik: „AQVAS. IASAS. OLIM. VII. IGNIS. CONSVMPTAS." Egy Veszprém mellett kiásatott Katona elbotsátás Táblán elöjö: „GETAE. CHRESIMI. IASI. FELICIS." *) Már, Strábó, a' tudós Geographus, Pannóniának e' JASUS lakosairól egy szóval sem emlekezik: Ellenben ő nála Pannónia Népeiröl imezeket olvassuk: „Ἔθνη δ' ἐστὶ τῶν Παννονίων Βρεῦκοι, καὶ Ἀνδιζήτιοι, καὶ ΔΙΑΣΙΩΝΕΣ, καὶ Πειρῦσται." Az az: „*Pannóniai Népek a' Breucusok, Andizetek, DIASZOK, Peirusták*" **) Nem a' JÁSUS és JASSIUS Nemzetet kell-e az Andizetek mellett, a' DIÁSI Nemzet alatt érteni? Igen is azt, 's hogy tsak azt kell és lehet érteni, más alkalommal elhinni fogjuk, midőn Athenae városnak DIAS és JAS nevéröl kihallgatjuk majd a' hiteles Kutfőket.

9. §.

Azonban maga a' JAS, vagy JASS név is Helyes Írásbéli különbözése a' Magyar JÁSZ névnek. Rómának, mint tudjuk, nem volt SZ betüje, hanem azt, a' mit mi Magyarok SZ betüvel jelelünk, a' Római Írók S betüvel jelelték. Igen természetes volt tehát, hogy ők nem JÁSZ, hanem JAS nevet írtak. Mivel ugyan a' Rómaiak az Á magyar hangot sem szokták nyelvükben különösen megjelelni, azon sem akadozhatunk, hogy náluk a' JÁSZ név nem JÁS, hanem tsak JAS.

---

*) P. Math. Katancsich, Istri Ádcolarum Geographia Vetus. Budae, 1826. 4. Parte I, 379. Nro LXXXVII. — — I, pag. 361. Nro IV.

**) Strabonis, Geographia. Amstelaedami, 1707. fol. Tomo I, 483. Libro VII. — — Lipsiae, 1798. 8. Tomo II, 415. Libro VII, cap. 5. §. 3. — A' Δάσονες, Δισίωνες, Διατίωνες, Διτίωνες, Διασνῶνες olvasások e' helyen *hibás* olvasások.

Hiszen hasonló helyesírásbéli okokból a' mostani JÁSZOKNAK nevük Ranzánus Péternél is JAZ, és nem JÁSZ mostani írás mód szerént. A' mai JÁSZOKRÓL beszélvén, írja Ranzánus: „*Sed vulgo verbo corrupto JAZ se ipsi appellant.*" Az az: „*Rontott néven maguk magukat JAZ néven nevezik.*" *) Épen így áll a' JAZ név a' régi JAZ-YX nevezetben is. Illyen apróságokon tehát értelmes férfiu soha sem fog akadozni, minthogy tudja ő azt, hogy az egymástól inkább különböző BOJI, BAJOARII, BAJARI, BAJOARI, BAUVARI, BAUVARII, BAUGARII, BAGIBARII 's a' t. írásmódok p. o. mind a' BAVARVS, az az: PAJOR, vagy BAJOR Nemzetnek nevei. Illyen különbözésekkel teljes minden Nemzetnek Története; illyen különbözésekre mindegyik Nemzet Történetében az apróságokig azért kell ügyelni, hogy a' sokféle írás módok egységre hozattassanak, következésképen egy részről az egy Nemzetből több Nemzet ne tsináltassék; más részről az ugyan egy Nemzet mindenféle helyes írásbéli alakok alatt megesmértessék És e'nyi most elég a' JÁSZ Nemzet nevének helyesírásbéli különbözéseiről.

10. §.

Most nálunk a' JÁSZOK Róma nyelvén egyes számban JAZYX, többes számban JAZYGES néven hivatnak. A' Hazai Törvényekben e' Római JAZYX vagy JAZYGES név, a' mennyire mi tudjuk, nem jö elő 1681-dik év előtt. E'kor I Leopold Király uralkodása alatt az 1681-diki Törvény 46-dik tzikkelye 10-dik §-ban rendeltetik: „*Sicut et Cumani, Jazyges, et Phili-*

*) Petri Ranzani, Epitome Rerum Hungaricarum per Indices descripta. Viennae, 1552. fol. pag. 1.

staei, ac alii libertini Fiscales." Az az: „*Mint a' Hunok, JAZYGESEK és Philistaeusok, 's más Királyi Szabadosak.*" *) Későbben említés tétetik a' JÁSZOKRÓL a' Római JAZYGES név alatt az 1715-diki Törvény 34-dik, az 1741-diki Törvény 63-dik, az 1751-diki Törvény 2-dik tzikkelyében. **) Azonban 1681-dik évtől 1751-dik évig bézárólag ha elöjö is Törvényeinkben a' JAZYGES Római név, mindenkor váltva jö elö JÁSZAINKRA nézve a' PHILISTAEUS névvel. Az 1681-dik év elött a' JÁSZ Nemzet neve a' Hazai Törvényekben *mindenkor* PHILISTAEUS: Ellenben, 1790-dik évtöl kezdve a' JÁSZ Nemzet neve a' Hazai Törvényekben többé már *soha sem* PHILISTAEUS, hanem *mindenkor* Római szokás szerént JAZYGES. Régi Ókleveleinkben a' JÁSZOK, tudtunkra, *soha sem* hivatnak JAZYGESEKNEK, hanem *állandóan* az Óklevelekben vagy a' görög végzetü JASSONES nevet nyerik, vagy PHILISTAEUSOKNAK, vagy végre ugyan egy Óklevélben együtt mind JASSONES mind PHILISTAEUS néven hivatnak. Nehogy vaktában látszassunk azt, a' mit az Óklevelekröl mondottunk, mondani, szükségesnek tartottuk állitásunkat több példákból gondosan megvilágositani.

11. §.

Szétsi Miklós, Nagy Lajos Király alatt Ország Birája, Bírói Itéletet hozván 1357-dikben a' Jász-Berén és Jákó-Halma között fenforgó határ villongásokról, a' JÁSZOKRÓL Óklevelében

---

*) Corpus Juris Hungarici. Budae, 1779. fol. Tomo II, 67.

**) Corpus Juris Hungarici. Budae, 1779. fol. Tomo II, pag. 104. art. 34. §. 3. — II, p. 203. art. 63. §. 11. — II, p. 416. 420.

így tészen említést; „*Quod cum inter Ladislaum Leustachii, filii Marcelli de gente Wrs, Vaivodae PHILISTINORVM abuna.*" Az az: „*Hogy midőn egy részről Martzalfi Leustáchnak László fia, ki az Örs Nemzetségből való, és a' FILISTAEUSOKNAK Vajdájuk.*" *) Az Ó Budai Káptalannak 1393-dik évi Oklevelében a' JÁSZOKRÓL mondatik: „*In personis PHILISTAEORUM seu JASSONUM universorum in descensu de Apáti vocato commorantium nostrae graviter conquestum est Maiestati, quo modo PHILISTAEI seu JASSONES nostri in descensu Négy Szállás nuncupato residentes.*" Az az: „*Minden FILISTAEUSOKNAK, vagy is JASSONESEKNEK, kik Apáti Szálláson* (Jász-Apátin) *tartozkodnak, nevükben keserves panasz adatott Felségünk elébe, miképen azon FILISTAEUSOK, vagy is JASSONESEK, kik Négy Szálláson laknak.*" **) Sigmond Királynak 1407-évi Oklevelében találtatik a' JÁSZOKRÓL: „*Universi PHILISTAEI intra ambitum dicti Regni nostri ubicunque commorantes.*" Az az: „*Minden FILISTAEUSOK, kik akárhol laknak országunk határai között.*" ***) Ugyan Sigmond Királynak 1325-évi Oklevelében előjö a' JÁSZ Nemzetről: „*Capitaneorum PHILISTAEORUM seu JASSONUM nostrorum de Új-Szász.*" Az az: „*A' mi FILISTAEUSAINKNAK, vagy is JASSONESEINKNEK Új-Szászi Kapitányai-*

---

*) Petri Horváth, Commentatio de Initiis ac Maioribus Jazygum et Cumanorum. Pestini, 1801. 8-vo p. 164.

**) Petri Horváth, Commentatio de Initiis ac Maioribus Jazygum et Cumanorum. Pestini, 1801. 8. pag. 95.

***) Petri Horváth, Commentatio de Initiis ac Maioribus Jazygum et Cumanorum Pestini, 1801. 8. pag. 165.

ke."

ké," *) Ismét Sigmond Királynak 1427-évi Óklevelében a' JÁSZ Nemzetröl: „*Poharnik de Berzevicze, PHILISTAEORUM Regalium Comes.*" Az az: „*Berzevitzi Pohárnok, a' Királyi FILISTAEUSOKNAK, Birájuk.*" **) 's a' t. Így foly a' JÁSZ NEMZET neve az Óklevelekben bézárólag Mária Theresia Királyné országlásáig.

12. §.

Az a' tapasztalás, hogy a' JÁSZ Nemzet az Óklevelekben soha JAZYGES Római nevet nem nyert, és a' Magyar Országi Törvényekben is 1681-dik év elött a' JÁSZ Nemzet JAZYGES Római néven nem neveztetett, a'ra a' gondolatra 's állitásra vezette a' tudós Pray Györgyöt, hogy a' JAZYGES név, a' mi JÁSZAINKRA nézve, csak *az újabb időben* támadott el nevezés „*Alioquin JAZYGUM nomen* (így ír Pray), *quo nostros hodie designamus, NOVUM est, et priscis Regum temporibus minime cognitum. Passim in instrumentis lego JASSONES, non JAZYGES, quod nusquam in vetustis diplomatibus occurrit.*" Az az: „*Úgy is a' JAZYGES név, mellyel ma JÁSZAINKAT nevezzük, ÚJ, és a' régi Királyoknak uralkodásuk alatt esméretlen volt. Az Óklevelekben többnyire JASSONES névre akadok, 's nem JAZYGESEKRE, melly soha sem jö elö a' régi Óklevelekben.*" ***) A' miröl Pray, nem helye-

*) Petri Horváth, Commentatio de Initiis ac Maioribus Jazygum et Cumanorum. Pestini, 1801. 8. pag. 96.

**) Georgii Pray, Historia Regni Hungariae. Budae, 1801. 8. Tomo II, 30.

***) Georgii Pray, Dissertationes Historico Criticae in Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum. Vindobonae, 1775. fol. pag. 122.

sen ugyan, de még is mérsékelve szólott, azt mások meszszebbre kiterjesztették. Kaprinai Istvánnál találjuk: „*Neveztetnek JAZONES, vagy JASONES, vagy FILISTAEUS névvel, kiket a' mai tudatlan Sereg hibáson* (!) *JAZYGESEKNEK nevez; tartományukat pedig JAZYGIÁNAK. Onnand estek, úgy vélem, a' hibába, hogy a' Magyar JÁZ név hasonlatosságából a' régi METANASTA JAZYGESEK maradékaiknak véltek őket lenni, kiknek országuk a' Duna és Tisza folyók között a' Kárpát hegyekig terjedett. — — — — Hogy a' METANASTA JAZYGESEK nem Németek; hanem Sármaták voltak, azt ela'nyira tudják ma a' Tudósok, hogy semmi kutfőkből nem kell bizonyitani. — — — Ha* (a' mai JÁSZOK) *a' METANASTA JAZYGESEKTŐL származnának, kétségkivül a' Sármata nyelvet és szokásokat, mint más Magyar Országi SZLÁVOK és NÉMETEK tettek, ma is igen gondosan fen tartanák.*" *) Kaprinai, úgy látszik, tsak gyanitotta, de még sem merte kimondani, hogy a' METANASTA JAZYGESEK *Tót Nyelvü* Népek valának.

13. §.

Horváth Péter, a' tőlünk különben nagy hálát érdemlett tudós Férfiu, mondotta ki világosan Magyar Országi Íróink közül, hogy a' régi JAZYGESEK *Tót nyelvü* Népek valának. Igy ír, tudniillik, a' lelkes JÁSZ Fő Tiszt: „*Atque hi* (Cumani) *sunt hodiernorum JAZYGUM majores, qui appellationem suam non a' ve-*

*) Stephani Kaprinai, Historia Diplomatica temporibus Matthiae de Hunyad Regis Hungariae. Vindobonae, 1771. 4. Parte II, pag. 313—314. Nota 2.

teribus JAZYGUM SLAVORUM Populis, sed ab arcuum tractandorum dexteritate traxerunt, ab Ungaris JÁSZOK, sive SAGITTARII propterea dicti." Az az: „*És ezek* (a' Kúnok) *a' mai JAZYGESEKNEK öseik, kik nevüket nem a' régi SZLÁV JAZYGES Népektől, hanem az íjakkal való alkalmas bánástól, nyerték, és azért a' Magyaroktól JÁSZOKNAK, vagy is SAGITTÁRIUSOKNAK hívattak.*" Ugyan ő más helyen: „*Quive inde a voce hungarica IJAS, vel mollius JÁSZ, quae Pharetrarium significat, prius JASZI, mox JASONES, demum perperam (!) JAZYGES dicti sunt.*" Az az: „*Kik az IJAS, vagy lágyabb JÁSZ magyar szótól, melly Pharetrarius* (Tegzes) *jelentéssel bír, előbb JÁSZ, majd JASONES, majd végre hibáson* (!) *JAZYGESEKNEK neveztettek.*" *) De szabad legyen az igen tisztelt Hazafit a'ra emlekeztetnünk, hogy valamint a' MAGYAR soha sem volt sem KÚN, sem JÁSZ: Úgy a' JÁSZ sem volt eredetét kivéve, soha sem KÚN, sem MAGYAR, hanem mindenkor egy különös Nemzet volt a' Hét Magyar Nemzetből. És hát ha a' régi JAZYGESEK is épen úgy neveztettek az IJAKTÓL, mint a' mai JÁSZOK, 's épen olly híres Nyilazók voltak, mint a' mai JÁSZOK? — Nem kérdezzük mi ezt minden ok nélkül. A' régi JAZYGESEKRÖL, kik együtt vívtak az Argonáuta háboruban más Nemzetekkel, írja Cajus Valerius Flaccus:

— — Et expertes canentis JAZYGES aevi.
Namque, ubi jam viresque aliae, notosque refutat
ARCVS, et inceptus iam lancea temnit heriles,

*) Petri Horváth. Commentatio de Initiis ac Maioribus Jazygum et Cumanorum. Pestini, 1801. 8. pag. 55. pag. 191—192.

Magnaminus mos ductus avis, haud segnia mortis
Jura pati; dextra sed carae occumbere prolis,
Ense dato: rumpuntque moras natusque parensque,
Ambo animis, ambo miseri tam fortibus actis." *)

A' régi JAZYGESEKRŐL, kik a' mai Moldva és Oláh Országban laktak Tomisvár körül, írja a' szemmel látó Tanu Publius Ovidius Náso:

„*Pugnabunt jaculis dum Thraces, JAZYGES Arcu.*" **)

Az tehát, hogy a' Magyar Országi JÁSZOK az IJAKTÓL neveztettek, inkább azt védi, hogy a' régi JAZYGESEKNEK nevük egészen reájuk illik a' mai JÁSZOKRA, minthogy a' VAS (Scytha) Nemzet közé számláltatott régi JAZYGES Nép Görög nyelven másképen *ΤΟΞΟΤΑΙ* és *ΤΟΞΟΦΟΡΟΙ*, az az: JÁSZ nevet viselt.

14. §.

De, ezekre nem ügyelvén, minekutána olly sokan gondolják, hogy a' mai JÁSZ Nemzetnek JAZYGES neve vagy *új*, vagy *hibás*, 's hogy a' régi JAZYGESEK valóban SZLÁV Népek valának, nagyobb készülettel kell nekünk e' két tárgyot megfejtenünk. Egy Erdélyben Várhely körül találtatott Római Kö imezeket foglalja magában:

EX VOTO XXX.
MAGNO ET INVICTO IMPER. CAES.
T. AELIO HADRIANO ANTONINO.
PIO. AVG. PONT. MAX. TRIB. POT.
XVI. COS. IIII. P.P. PRO SALVTE ET
FELICI. PONT. MAX. ET ANNIAE
FAVSTINAE AVG. CONIVGI C. CLOD.

---

*) Caii Valerii Flacci, Argonauticon. Altenburgi, 1781. 8-vo pag. 763. Libro VI, v. 122.

**) Publii Ovidii Nasonis, Opera. Berolini, 1757. 8. Tomo III, 349. Ibis, v. 135.

VI. PRAEF. M. DACORVM IASSIORVM
HANC STATVAM IN AVRARIA
NVMINIBVS MAIESTATIQ. EOR.*)

E' Kő szerént Krisztus születése után 153-dik évfelé Erdélyben, vagy Moldvában, laktak DÁCUS IASSIUSOK. Ha tehát Publius Ovidius Náso, ki a' GÉTÁK, vagy is DÁCUSOK között számkivetésben élt, írja Tristium Libro II, Elegia Vnica v. 191—192.

JAZYGES, et Colchi, Metereaque turba
Getaeque,
Danubii mediis vix prohibentur aquis".

Ha ugyan ő írja Epist. Ex Ponto Libro IV, Ep. 7. v. 9—10.

Ipse vides onerata ferox ut ducat IAZYX
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas:"

Ugyan megkülönböztethetjük-e okosan Ovidius JÁZYGESEIT a' régi Kő DÁCUS JASSIUS Népétől, ha főképen még azt is tudjuk, hogy Ovidius utóbbi versében, több kiadásokban, JÁSIS, vagy JASUS áll a' JAZYX helyett? Pannóniában is laktak, mint fölebb (8. §) láttuk, Republicánus JÁSUSOK, vagy JASSIUSOK: A' Duna és Tisza között laktak a' Királyi hatalom alatt élő JAZYGESEK. Lehet-e vallyon illy tőszomszédságban két különbféle Nemzetnek venni a' JASUS vagy JASSIUSOKAT, és a' JAZYGESEKET? Több illyen példákat előszámlálhatnánk: De mi szükség ezekre, ha maga a' JAZYX név nem más, mint a' Római JASUS névnek *görögös leíratása*; ha ezt a' JAZYX nevet igazán JÁZUSZ-nak kell kimondani?

---

*) Samuelis Köleséri, Auraria Romano-Dacica. Posonii, 1780. 8. pag. 17.

15. §.

Gáza Tivadar, egy igen tudós Görög Író, azon Könyvetskéjében, mellyet a' Török Nemzet Eredetéröl írt, följegyzette: „*Mert a' Rómaiak azokat, mellyeket a' Görögök Y betüvel írtak, többnyire U hangra változtatva, mint tudod, mondják ki.*" *) Gázának ezen elöadása olly igaz, olly hasznos, hogy azt a' Történet Tudomány egyik arany szabásának lehet tartani. Quintus Enniusnál az Áfrikai LIBYA tartomány LIBUA; a' CYCLOPS ugyan Enniusnál CUCLOPS; a' PYRRHUS név BURRUS. **) Ezért írta Cicero: „*Burrum semper Ennius, nunquam Pyrrhum. Ut patefecerunt Bruges, non Phryges, ipsius antiqui declarant libri. Nec enim GRAECAM LITERAM adhibebant.*" Az az: „*Burrust írt mindenkor Ennius, és soha sem írt Pyrrhust. Mint nyilatkoztatták ki a' Brugesek, és nem Phrygesek, régi könyvei kifejtik. Mert nem éltek* (az Y) *GÖRÖG BETÜVEL.*" ***) Magukon a' régi Római Köveken is ILLURICUM, SURIA és SULLA olvastatik gyakorta az ILLYRICUM, SYRIA és SYLLA helyett. ****) Fön nem akadhatunk tehát azon, ha *Μάντυα* áll Stephanus Byzantinusnál MANTUA helyett; ha Appiánusnál a' LI-

---

*) Leonis Allatii, *ΣΥΜΜΙΚΤΑ*. Venetiis, 1733. fol. p. 123.

**) Quinti Ennii Annalium Libb. XVIII. Fragmenta. Lipsiae, 1825. 8-vo pag. 51. Lib. II, v. 46. — pag. 103 Lib. VII, v. 5. — — pag. 77. Lib. VI, v. 4—5. Illyen az Olumpus Olympus helyett, az Illurii Illyrii helyett, a' Bruges Phryges helyett.

***) Marci Tullii Ciceronis, Opera. Genevae, 1743. 4. Tomo I, pag. 539—540. In Oratore ad M. Brutum. cap. 48.

****) Math. Petri Katancsich, Istri Adcolarum Geographia Vetus. Budae, 1826. 4. Parte I, 69.

BURNUSOK Λιβυρνοὶ nevet viselnek; ha Polybiusnál Τραγύριον jöelő a' Dalmatiai TRAGURIUM város helyett. Vigyáznunk kell valóban a' Görög Y betü kimondatásakor, 's e' vigyázattal nem egyszer sem kétszer a' helyesebb Tulajdon Név fog előnkbe ötleni. Nem fogunk ezután, midőn a' Kritika széke előtt állunk, vaktában JAZYGESEKET emlegetni, hanem el nem mulatjuk megérénteni: Hogy a' fönt érdeklett tudomány szerént a' JAZYX szovat JAZUX-nak kell ki mondani. Ha pedig a' görög X betü természetével is megesmérkedni fogunk, egészen helyben hagyandjuk azon állitást: Hogy a' JAZYX Név nem több, nem kevesebb a' JÁZUS, vagy JÁSUS szónál. *)

16. §.

Ezek után aligha tagadhatni jövendőben, hogy a' régi JAZYGES név már hajdan a' JASZOKAT illette. Mindazonáltal, mivel minket a' mai JÁSZOK közelebb látszanak, (ha nem egészen úgy vagyon is) érdekleni, mint a' régi JÁSZOK: Az már a' Kérdés, vallyon bizonyosan *Új* és *Hibás-e* egyenesen a' mai JÁSZOKRA nézve a' JAZYGES nevezet? Hogy *Új* és *Hibás* volna, azt épen nem lehet okoknál fogva állitani. Michovi Mátyás más magánál régiebb Írók után előadván a' Magyar Nemzetnek Európába jöttekor Moldvában és Oláh Országban történt letelepedését, írja: „*Primumque in JAZYGES ascenderunt.*" Az az: „*Először a' JAZYGE-*

---

*) Lássad: Stephani Byzantini, De Urbibus. Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 214. A' *Bebryces* szó alatt írja Stephanus: „*Az Σ betünek az Ζ betüvel bizonyos rokonsága vagyon.*" —

SEKNÉL megszálottak." *) Ezek a' Moldvai JAZYGESEK talán tsak nem különböztek a' mai JÁSZ Nemzettöl. Róluk írja Sviatosláv Orosz Fejedelem országlása alatt 965. évröl Nestor, az Orosz Történetíró: „*I JASY pobedi i Kasogy.*" Az az: „*A' JÁSZOKAT és Kasogusokat is meggyözte.*" Az egyik Kézíratban még az is mondatik: *Hogy a' Györzedelmes Sviatosláv ezen Nemzeteknek városukat el rontotta, 's közülök sokat Kiowba által szálitott.* **) Schlötzernek minden tévedései mellett is e' helyek a' Moldvai JÁSZOKRA és a' Moldvai JÁSZVÁSÁRRA illenek. Ezt a' Moldvai JÁSZVÁSÁRT egy 1412-dik évi Óklevél Oláh nyelven, mellyen a' TARG szó VÁSÁRT jelent, JASSKY-TARG néven nevezi ime sorokban: „*Et quod FORUM JASSKY-TARG in sinistra parte fluvii Pruth situm maneat pro nobis.*" Az az: „*És a' Pruth vize bal partán fekvö JÁSZVÁSÁR számunkra maradjon.*" ***) Dlugoss, vagy is Longinus János pedig így emlekezik róla: „*Item Dressa* (fluvius), *cujus fons circa Drochum oppidum, ostia prope JASKITARG* (a' *Zaski-Targ* nyomtatásbeli hiba) *in Pruth, alias PHILISTINORUM FORUM.*" Az Az: „*Nem különben Dressa* (folyó), *mellynek kezdete Drochum Mezö városnál, befolyása a' Pruth*

---

*) Joannis Pistorii, Corpus Historiae Polonicae. Basileae, 1582. fol. Tomo I, 136. De Sarmatia. Lib. I, cap. 14.

**) August Ludwig v. Schlözer, Nestor. Göttingen, 1809. 8. V. Theil, S. 121. 125. 126. — Schlözernek, ki a' Jászokat OSSUS Népnek tartja, véleményével kár idöt veszteni. Karamsin, Russ. Gesch. I, 223—224. nota 37. I, 344. nota 371. Schlözer hibáját követi.

***) Benczur, Vorläufige Ausführung der Rechte des Königreichs Hungarn auf Klein oder Roth Reussen und Podolien. Wien, 1772. 4 S. 121. et Anhang, S. 8.

vizébe JASKI-TÁRG körül, melly másképen FILISTAEUS - VÁSÁRNAK hivatik." *) A' FILISTAEUS nevezet nem eleven tanuja-e a' Moldvai és Magyar Országi JÁSZ Nemzet egységének?

17. §.

De vezessük még alább a' Moldva Országi JÁSZ Nemzet és JÁSZ-VÁSÁR esméretét. Az I Mátyás Magyar Királynál volt Pápai Követ feljegyzette munkájában: „*Primum oppidum, quod est corporis Regni Hungariae, ab oriente pergendo versus occidentem, appellatur JASONIA, quae prima invenitur in exitu Valachiae ad Hungariam proficiscendo.*" Az az: „*Magyar Országnak elsö Mezö Városa, ha napkeletröl napnyugat felé jársz, hivatik JASONIA néven, mellyre legelöször akadsz, ha Oláh Országból* (hívebben Moldvából) *Magyar Országba utazsz.*" **) Broniovius Márton 1579-dikben Tatár Ország esmértetésében írta: „*Proinde Pruto sive Hieraso Moldaviae fluvio trajecto, Stepanovetiam, vel JASSI, primarium Valachiae oppidum, vel rectius ad Prutum Techniam oppidum, et arcem Turcicam, non ita pridem ad confluentem Nestri munitam, ac ibi Techinienses vel Moldavici in Nestro traiectus aliquot. recta in campos reperiuntur.*" Az az: „*Következésképen Moldvának Prut, vagy Hierasus vizén által kelvén, Stephanovetia, vagy JASSI, Oláh Országnak Fö Városa, vagy jobbra, a' Prut*

*) Joannis Dlugossi, Historia Polonica. Lipsiae, 1711. fol. Tomo I, 18.

**) Martini Georgii Kovachich, Scriptores Rerum Hungaricarum Minores. Budae, 1798. 8. Tomo II, pag. 13—14.

felé, Technia város és Török vár, mellyet nem igen régen a' Nester bészakadásánál megerösitettek, és itt a' Techniai, vagy is Moldvai néhány Révek a' Nester vizénél akadnak elödbe a' Mezöségen." *) Decius Barovius a' XVI-dik Század végén mondotta: „*Aaron in metropolitano Regni sui Oppido, quod FORUM JAZYGUM vulgo appellant.*" Az az: *Áron országának fö városában, melly JAZYGESEK-VÁSÁRÜKNAK hivatik.*" **) JASSI-nak, vagy JÁSZ-VÁSÁRNAK puhult GIASIUM nevét már fölebb (4. §) esmérni tanultuk. Így tehát a' Moldvai JÁSZOKRÓL már az 1681-évi Magyar Törvény elött találunk JAZYGES, JÁSZ, FORUM-JASSKY-TÁRG, PHILISTAEORUM-FORUM, JASSI, FORUM-JAZYGUM, és GIASIUM neveket. Hogy lehet így *Új* és *Hibás* a' JAZYGES nevezet a' Magyar Országi JÁSZOKRA nézvé, kik hasonlóképen JASONESEKNEK, és PHILISTAEUSOKNAK neveztetének?

18. §.

Ha a' JÁSZ név Magyar Országban SAGITTÁRIUS jelentéssel bírt, a' mit az Írók közönségesen állitanak, úgy e'nyi próbák után a' Moldvai JÁSZ névnek is SAGITTÁRIUS jelentéssel kellett bírnia. És valóban Moldva Országban is SAGITTÁRIUST jelentett az oda való JÁSZ Nemzet neve. A' Bétsi Képes Krónika, leirván azon szerentsétlen ütközetet, mellyben a' Magyarok Nagy Lajos országlása alatt Havaselve Or-

---

*) Joannis Georgii Schwandtneri, Scriptores Rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1746. fol. Tomo I, 819. rectius 815.

**) Martini Georgii Kovachich, Scriptores Rerum Hungaricarum Minores. Budae, Tomo II, 377.

ságban (Valáchiában) megverettek az Oláh és Moldvai Vajdától, így beszél az újabb szerentséről: „*Tandem hujusmodi infortunio adversitatis accidente, et fortuna iterum prosperante, Nicolao de Gara Bano de Macho viro strenuo et bellicoso in manu potenti ipsum regium exercitum ultra Danubium contra insultus bellatorum et SAGITTARIORUM ipsius Layk Vayvodae, velut imbres sagittas emittentium Olachorum per navigia moenibus et fortaliciis firmatum transducente, inimici in fugam conversi velut fumus evanuerunt.*" Az az: „*Végre meg történvén ezen szerentsétlenség, és jobbra fordulván a' szerentse, minekutána Gara Miklós Matsói Bán, szorgalmas és hadra termett férfiu, a' Király Seregét Layk Vajda Oláh Katonáinak és a' SAGITTARIUSOKNAK, kik esö módra szorták a' nyilakat, erös ellenállásuk mellett a' Dunán hajókon hatalmas kézzel, mint valamelly vivhatatlan bástyán és váron, által szálitotta volna, az ellenség megfutamodott, 's mint a' füst elenyészett.*" *) Beszéli e' gyözedelem után a' Történet Iró, hogy Nagy Lajos Brassót megerösitette, 's belé BRIGANTIUSOKAT, és ANGOLY *Balestráriusokat* szálitott. Ezt tsak a' ritkaság miatt emlitjük, 's egyszer'smind kérdezzük, ha itt azok után, a' mik már fölebb mondattak, lehet-e puszta NYILAZÓKAT SAGITTÁRIUS név alatt érteni?

---

*) Joannis Georgii Schwandtneri, Scriptores Rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1746. fol. Tomo I, 192—193. Apud Thurótzium. Parte. III, cap. 38.

19. §.

Más helyen, Sigmond Magyar Királynak István Moldvai Vajda ellen viselt háboruját leirván, ismét ezeket beszéli a' Bétsi Képes Krónika Készitöje István Vajdáról: „*Hic, ut Regis praecluderet ingressum, omnem suae gentis vim commovit; alpesque et aspera viarum anfracta, Rex unde ingredi habebat, cum indagibus, tum SAGITTARIORUM munivit praesidio. Et cum Rex, insidiarum inscius, alpes condescendisset, ingenti mox SAGITTARIORUM manu aggreditur; tela nec minus homines equosque feriunt, et pene omnis, densarum imbribus Sagittarum, regalis expeditio gravatur.*" Az az: „*Ez, hogy meggátolná a' Király béjövetelét, egész Nemzetének eröjét mozgásba hozta; 's a' Havasokat és kopár szük utakat, mellyeken a' Királynak által törnie kellett, mind Fa Vágatokkal, mind SAGITTÁRIUSOKKAL megerösitette. És midön a' Király, nem tudván a' tsalvetést, a' Havasokon által költözni akarna, a' Vajda öt azonnal nagy SAGITTÁRIUS erövel megtámadta; a' nyilak egyaránt megölék az embereket és lovakat, 's kevés héa volt, hogy a' sürü nyil esö által a' Királyi Sereg elnem rontatott.*" *) Puszta NYILAZÓK valának-e ezek a' SAGITTÁRIUSOK is, ha még e'kor Moldvában nem tsak számos KÚNOK, hanem JÁSZOK is laktanak? — Úgy, de hogy hartzoltak volna, mondhatná néki, a' JÁSZOK a' MAGYAROK ellen? — Helyén volna jó formán a' kérdés, ha itt a' Hét Magyar Nemzetböl való Népekröl

*) Joannis Georgii Schwandtneri, Scriptores Rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1746. fol. Tomo I, 218. Apud Joan. de Thurótz. Parte IV, cap. 5.

nem volna a' beszéd, kikröl már hajdan mondani szokták, midön az *egyik ág* segedelmével a' *másik ágot* jól megverték, a' nevető és ravasz Rómaiak: „*Barbari ad arma concurrunt; sed invicem dimicaturi! Vicere Barbari; sed consanguineos suos!*" Az az: „*Fegyverhez sietnek a' Barbarusok; de maguk maguk ellen fognak hartzolni! Győztek a' Barbarusok; de Vérségeiket győzték meg!*" *)

20. §.

Hogy a' fönt elöadatott helyeken a' SAGITTÁRIUSOK alatt Moldvai JAZYGESEKET, az az: JÁSZOKAT kell érteni, az tészi szembetünövé: Hogy mind Nagy Lajos Magyar Király, mind Sigmond Magyar Király uralkodása alatt Moldvában még nagy számu FILISTAEUS, az az: JÁSZ Népség lakott a' Moldvai KÚNOKON kivül. A' KÚNOKAT, mint Nagy Lajos országlása alatt Moldvai lakosokat, emlegeti a' Bétsi Képes Krónika, 's elöadja gondosan, mint téritett meg Nagy Lajos Szent Ferentz szerzetének buzgó szorgalma által sokakat ezek közül a' Keresztyén Hitre. **) A' Moldvai FILISTAEUSOKRÓL szól IX. Bonifácius Római Pápának 1399-dikben költ Bullája, mellyben mondatik: „*Quod magna multitudo Cumanorum, PHILISTAEORUM . . . . . ad Regnum Hungariae descenderant, et quasdam vestras REGIONES Provinciae Hungariae, qua secundum ordinis vestri morem*

*) Panegyrici Veteres. Norimbergae, 1779. 8. Tomo I, 206—207. In Claudii Mamertini Genethliaco Maximiano Augusto dicto. Cap. 18.

**) Joannis Georgii Schwandtneri, Scriptores Rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1746. fol. Tomo I, 195. Apud Joan. de Thurótz. Parte III, cap. 46.

in Hungariam, et alia plurima Regna descenditur, occupaverant." Az az: „*Hogy a' KÚnoknak és FILISTAEUSOKNAK nagy sokaságuk . . . . . Magyar Országban megszálott, és a' ti Magyar Provintziátoknak némelly TARTOMÁNYAIT* (illyen volt Moldva Ország,) *mellyek által szerzetetek szokása szerént Magyar Országba és más Országokba is az ut vezet, elfoglalta.*" *) Hasonlókat mond XXI. János Római Pápa is 1410-dikben Branda nevü Placentinus Püspökhöz, ki Sigmond Magyar Király udvarában Pápai Követ volt, a' Moldvai FILISTAEUSOKRÓL: „*Et, sicut accepimus, in certis partibus INFRA et CIRCA LIMITES dicti Regni* (Hungariae) *sint Cumani, PHILISTAEI, et Tartari noviter ad fidem Christianam conversi, quorum curam animarum Fratres Ordinis Minorum ex ordinationibus, ut dicitur, apostolicis hactenus gesserunt.*" Az az: „*És, a' mint értettük, az emlitett* (Magyar) *Ország HATÁRAI ALATT és KÖRÜLÖTTÜK vagynak Kúnok, FILISTAEUSOK, és Tatárok, kik közelébb a' Krisztus Hitére tértek, 's kiknek gondukat apostoli rendelésekből, mint róla tudósittattunk, mostanig Szent Ferentz Szerzetének Fiai viselik.*" **) És ezekből láthattuk, hogy a' Moldvai JÁSZOKNAK már 1681-dik év elött mind azon nevek tulajdonittattak, mellyeket a' Magyar Országi JÁSZOK akár 1681-dik évelött, akár 1681-dik év után viseltek, és most is viselnek.

---

*) Lucae Wadding, Annales Minorum. Romae, 1734. f. fol. Tomo IX, 153—155.

**) Odorici Raynaldi, Annales Ecclesiastici Baronii Continuati. Coloniae Agrippinae, 1691. fol. Tomo XVII, 408. ad annum 1410. Nro 29.

21. §.

Ha későbben hiteles okokból azt is hinni, 's állitani fogjuk a' JÁSZOKRÓL, hogy ők MAURUS, vagy MÓR nevet is viseltek, és ez a' MÓR név szinte azt jelentette, a' mit a' JÁSZ név jelent: A'kor a' Moldvai JÁSZOKRÓL még többet is vitatni fogunk. Gallienus Római Tsászár Uralkodása történeteiből (Kr. sz. után 254—268. évekből) írja Zonarás: „*Aureolus a' GÉTA Tartományból (mert DÁCIA hajdan így neveztetett) homályos Nemzetségből (ugyan is pásztor volt) eredvén, hogy a' szerentsétől fölemeltetnék, katonáskodott, 's megnyerte szorgalma által, hogy a' tsászári lovak az ő gondviselése alá bizatnának. Azután, midőn a' Mysiai Legiók pártütésből Tsászárnak Ingenuust kikiáltották, és Gallienus egyebeken kivül a' MAURUSOKAT is (kiket a' MEDUSOKTÓL eredetteknek állitanak) Ingenuus ellen SIRMIUMHOZ vezette, Aureolus, mint Lovag Fő Vezér, vitézül hartzolt*". *) Itt DÁCIAI MAURUSOKRÓL tészen Zonarás emlitést, 's mivel ezek DÁCIAI JÁSZOK voltak, akaratunk ellen is észre kell vennünk azt: Hogy a'kor, midőn a' Görög Írók Moldáviát *Μαῦρο-Δαβία* (Mauro-Davia) és *Μαῦρο-Βλαχία* (Mauro-Vlachia) néven illetik, JÁSZ-DÁCIÁRÓL és JÁSZ-OLÁH Országról szólanak. **) Az ezen Országokban la-

---

*) Joannis Zonarae, Annales. Parisiis, 1686. fol. Tomo I, 631. A' MEDUS eredet jól öszve fér a' JÁSZ Nemzettel. Maurusok laktak Pannóniában, Daciában is a' Római Kövek szerént.

**) Blasii Ugolini, Thesaurus Antiquitatum Sacrarum. Venetiis, 1747. fol. Vol. VII, col. XL. — — — Joannis Gotthilf Stritteri, Memoriae. Petropoli, 1774. 4. Tomo. II, 893.

kott Nép Stephanus Byzantinusnál *Μυρ-Γέται*, az az: MÚR-GÉTÁK néven jö elö, és egyenesen SCYTHA, az az: VAS Nemzetnek hivatik. *) Hasonlóképen, midön a' Görög Írók a' *Fekete Tengernek Μαῦρο-θάλασσα*, az az: MAURUS-TENGER nevet adnak, JÁSZ-TENGERT kell igazán e' szó alatt eredetiképen érteni. **) Épen így kell magyarázni Apollonius Rhodius JONIUM-TENGERÉT, mellybe a' Duna Viz bele szakad, JÁSZ-TENGERNEK. ***) Utóbb, midön régen elfeledték a' Tudósok a' JÁSZ Nemzetnek MÓR nevét, és a' MÓR szó jelentését JÁSZ helyett FEKETE értelmében használták, szükségképen Moldva Ország JÁSZ-OLÁH Ország helyett FEKETE-OLÁH Ország, a' JÁSZ-TENGER pedig FEKETE-TENGER nevet nyert. Így eredett a' Török KARA-BOGDÁN, az az: FEKETE-BOGDÁNIA neve is Moldva Országnak; így eredett Moldva Országnak JÁSZ-MAGYAR (Maur-Ungaria) Ország helyett NIGRA UNGARIA neve; így eredett a' Török KARA-DEKSI, az az: FEKETE-TENGER név. De ezeket itt tsak elöízlelés gyanánt éréntettük.

22. §.

Minden esetre hibás tehát az elö adattak szerént JÁSZ-VÁSÁR, vagy is JASSI nevének azon magyarázata, mellyet Rantemir Demeter, egykor

---

*) Stephanus Byzantinus, de Urbibus. Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 572. Cf. Notas Lucae Holstenii pag. 214.

**) Theophili Sigefridi Bayeri, Opuscula. Halae, 1770. 8. pag. 127. In Diss. de Cimmeriis.

***) Apollonii Rhodii, Argonautica. Lipsiae, 1797. 8. Libro IV, v. 289. pag. 317. Libro IV, v. 300. pag. 318—319.

Moldva

Moldvai Fejedelem, e'képen adott: „*Vor desselben Zeiten war die Stadt nur ein ganz schlechtes Dorf, worin kaum drey oder vier Familien sich niedergelassen hatten, mit einer Mühle versehen, welche ein gewisser alter Müller Johann, oder wie er diminutive genennet wurde, JASZII (Hänschen) besass.*" Az az: „*Az ö idöje elött a' Város tsak egy nyomorék Falu volt, mellyben alig lakott három négy Familia, birván egy Malmot, melly bizonyos JÁNOS nevü öreg Molnárnak, ki kitsinyitö néven (Oláhúl) JÁSZII, az az: JÁNOSKA nevet kapott, tulajdona volt.*' *) Bár nagyon gyáva is ez a' sületlen Mese, még is megnyerte Karamsinnak, az Orosz Történet Írónak, helyben hagyását, ki, dorgálván Stserbatow Orosz Történet Írót azért, hogy a' JASSUS Népet a' Pruth vize mellé helyheztette, teljes gyözödésböl írja: „*A' Moldvai JASSI városnak neve nem eredett a' JASSUSOKTÓL. V. István Moldvai Fejedelem idöjéig e' város helyén tsak egy Malom állott, mellynek Birtokosa JASSII volt. István e' helyen Várost épitett, 's annak a' DERÉK (!) Molnárnak nevéröl adott nevezetet.*" **) Illyest mindazonáltal külföldi Tudós Férfiunak könyen megbotsáthatunk, ki vagy nem esméri a' JÁSZ nevet, vagy tsak a' JAZYGES nevet esméri. Mi magunk is alig vettük figyelemre a' JÁSZ Nemzetet, holott az eddig mondattakból láthatjuk világosan, hogy a' JÁSZ Nem-

---

*) Beschreibung der Moldau. Frankfurt, 1771. 8. S. 52. A'nyi igaz, mint máskor látni fogjuk, e' költeményben, hogy a' *Joannes*, *Janus*, és *János* név is görögül *Jászt* jelent.

**) Geschichte des Russischen Reiches von Karamsin. Riga, 1823. 8. IV. Band, S. 272. Nota 87.

zetnek Ösei már *több ezered óta* laktak Magyar, Erdély és Moldva Országokban. A' mai Moldvai Magyarok leginkább ezen JÁSZOKNAK maradékaik, meg a' KÚNOKÉ, és azon MAGYAROKÉ, kik Sigmond Király alatt Hazánkból Moldvába költöztek. Más Nemzetek nagy gonddal tanulják régi viszontagságaikat: Ébredjünk fel már egyszer mi is, és Nemzeti Éltünket örökösitsük Nemzeti Történeteinkben!

23. §.

Oda tzéloztak mostanig okoskodásaink, hogy az a' kétségbe hozatott JAZYGES nevezet a' Moldvai JÁSZOKRA nézve, kik egy eredetüek mai JÁSZAINKKAL, se nem *Új*, se nem *Hibás*. Ezt kell pedig mondanunk a' Magyar Országi JÁSZOKRA nézve is. Hogy Bonfinius Antal már I. Mátyás Király alatt a' mai JÁSZOKAT egyenesen JAZYGESEKNEK nevezte, azt már fölebb (a' 3. §-ban) láttuk. Más helyen is írta Bonfinius: „*Nostro autem tempore, Ungaria, ab Unnis oriunda, cujus lingua, quum Scythica sit, ab omnibus finitimis nimium videtur esse diversa, Pannoniás, et ultra Danubiam JAZYGUM et Dacorum Regionem fere omnem occupavit.*" Az az: „*Mi időnkben az Unnusoktól származott Magyar Ország, mellynek nyelve, mivel Szityai, minden más szomszéd Nemzet nyelvétól nagyon különbözni látszik, és Pannoniákat, meg a' Dunán túl a' JAZYGESEKNEK és Dácusoknak Országukat tsak nem egészen elfoglalta.*" *) Ranzánus Péter ugyan I. Mátyás Magyar Király uralkodása alatt beszéli: *JACIGIBUS, quae Germanica Natio et ipsa*

*) Antonii Bonfinii, Decades Rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1771. fol. pag. 20.

est, sed vulgo verbo corrupto JAZ se ipsi appellant." Az az: „*A' Német Országi származásu JAZYGESEKNEK, kik most széltében magukat romlott JÁZ néven nevezik.*" *) Oláh Miklós a' XVI-dik század kezdetén beszéli: „*Totius hujus Hungariae Regnum continet in se nostro, hoc tempore, diversas nationes; Hungaros, Alemannos, Bohemos, Sclavos, Croacos, Saxones, Siculos, Valachos, Rascianos, Cumanos, JAZYGES, Ruthenos, et jam postremo Turcas.*" Az az: „*Egész Magyar Ország a' mi időnkben sokféle Nemzeteket foglal magában; úgymint Magyarok, Alemánusok, Tsehek, Tótok, Horvátok, Szászok, Székelek, Oláhok, Rátzok, Kúnok, JAYGESEK, Ruthenusok, és egy idö óta Törökök laknak benne.*" **) Gvagninus Sándor 1584-dik évben állitja: „*A meridie JAZYGES META NASTAE, quae est Gens Hungarica.*" Az az: „*Délre a' META NASTA JAZYGESEKTŐL, melly Magyar Nemzet.*" ***) Wernher György, 1595-dik évben Sárosi Királyi Tiszt, mondja: „*Porro extat nunc quoque JAZYGUM Natio inter Hungaros, quos ipsi voce decurtata JAZ vocant.*" Az az: „*Vagynak most is JAZYGESEK, mint Nemzet, a' Magyarok között, kiket ezek rövidebb Néven JÁZ Nemzetnek neveznek.*" ****) Ezen Tanúk mind idösbek az 1681-dik évi Magyar Törvénynél.

---

*) Petri Ranzani, Epitome Rerum Hungaricarum. Vindobonae, 1552. 4-o pag 1-a.

**) Nicolai Olahi, Hungaria, et Attila. Vindobonae, 1763. 8. pag. 90—91. Cap. 19. §. 3.

***) Alexandri Gvagnini, Res Polonicae. Francofurti, 1584. 8-o Tomo II. pag. 5.

****) Joannis Georgii Schwandtneri, Scriptores Rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1746. fol. Tomo I, pag. 847. De admirandis Hungariae Aquis.

24. §.

Haszontalanság tehát akadozni a' mai JÁSZOKRA nézve a' JAZYGES nevezeten, most már főképen, midőn tudjuk, hogy a' JAZYX név egy név a' JÁSUS névvel. Az egész világ Története, de a' mellyet mi tsak részenként és egymás után adhatunk elő, tanuja a'nak, hogy a' mai JÁSZOK a' régi JAZYGESEKNEK maradékaik, bár mint neveztettek is azok a' régi Magyar Óklevelekben és Törvényekben. Ha a' JÁSZOKAT egyenesen, mint sokan akarják, KÚN Népnek, vagy a' KÚN Nép Társának és Szomszédának tészszük is, még a'kor is JAZYGESEKRE vezet az ősz időből Appiánus bennünket. Ő írja Mithridates Pontusi Fejedelemről: „*Περάσαντι δ' 'εσ τὴν Εὐρώπην, Σαυροματῶν οἱ τε ΒΑΣΙΛΕΙΟΙ καὶ ΙΑΖΥΓΕΣ.*" Az Az: „*Túl a' Tengeren Európából a' Sármatákból* (segédül hivta) *a' BASILIUSOKÁT és JAZYGESEKET.*" *) Olly bizonyos, mint bizonyos a' mai JÁSZ Nemzet fenléte, hogy az itt emlitett BASILIUS Nemzet KÚN NEMZET volt. És ime! mellettük állanak a' Kúnoknak a' JAZYGESEK. Olvassuk a' Krisztus születése után 387-dikben meg élt Themistiusnak ime sorait is: „*Καὶ ΧΑΟΝΑΣ τε καὶ ΙΑΖΥΓΑΣ κεραϊξομένον*" Az az: „*A' CHAONESEK és JAZYGESEK feldúlattak.*" **) Kitsodák itt megint ezek a' CHAONESEK? — A' Görög Grammatikában tanittatik: „*At α sequente ω aut ο contrahitur in ω.*" Az az: „*Ha az α után ω vagy ο követ-*

---

*) Appiani Alexandrini, Romanarum Historiarum Libri. Lipsiae, 1775. 8. Vol. I, 743. De Bello Mithridatico. Cap. 69.

**) Themistii, Orationes. Parisiis, 1618. 4. pag. 302—303. In Oratione XIII. Ad Imperatorem Constantium dicta.

kezik, a' két betüt ω hangnak kell venni." *) A' CHAONESEK tehát CHONOK, az az: KÓN vagy KÚN Nemzet valának. És, ime! mellettük, állanak a' Kúnoknak ismét a' JAZYGESEK. Hogy a' CHÓN név a' KÚN Nemzetnek sokszor elöjövö neve volt, azt már régen bövséges tanúk által megbizonyitottuk. **) Ne vesződjünk tehát többé a' JAZYGES névvel, hanem visgáljuk inkább a' második fontosabb tárgyra nézve azt, ha a' régi JÁSZOK, az az: JAZYGESEK SZLÁV NYELVÜ Népek voltak-e? Itt is, a' közönséges vélemény állván ellenünk, nagy készülettel illik elöadnunk tagadó állitásunkat.

25. §.

A' régi JAZYGESEK a' közvélemény szerént két fö osztályra osztatnak, úgymint: a' METANASTA JAZYGESEKRE, és a' SARMATA, JAZYGESEKRE. Elöjönek ugyan ezen kétféle JAZYGESEKEN kivül JAZYGESEK, JÁSUSOK, JASSIUSOK minden más mellék név nélkül; elöjönek DACUS-JASSIUSOK, az az: MÚR-GÉTÁK: De ezekröl azt gondolják a' Tudós Férfiak, hogy vagy az egyik, vagy a' másik két fölebbi osztályhoz tartoztak. Mind a' két JÁSZ osztály már híres Nemzet volt Európában Nagy Sándor Matzedóniai Király uralkodásakor. Arriánus beszéli Nagy Sándorról: „*Az ütközet után harmad napra Sándor a' minden Európai vizek között legnagyobb ISZTER vizéhez ért, melly nagy földön foly keresztül, és a' melly-*

*) Brevis Grammatica Graeca. Mediolani, 1819. 8. pag. 6. sub *).

**) Hasznos Mulatságok a' Pesti Hazai és Külföldi Tudósitásokhoz. Pesten, 1828. 8. II. Félesztendö, Nro 2—6.

nek környékén a' leghadakozóbb Nemzetek laknak, föképen pedig a' Celták, kiknél az ISZTER ered. Végsök ezen Nemzetek közül a' Quudusok és Mar-Románusok, azután a' JAZYGESEK, kik részüket teszik a' SAUROMÁTAKNAK; Hátrább következnek a' Géták . . . . . ezekután a' Sauromata Nemzet: Végre ezen ISZTERNEK az Nuxinus Tengerbe szakadásánál . . . . . a' Scythák." *) Itt Származata Jászokról tétetett említés. A' Metanasta Jazygesek, Nagy Sándornak hív Szövetséges Társai és Testörzöi, Arriánusnál számtalanszor a' görög *TOΞOTAI*, az az: JÁSZOK név alatt jönek elő, 's azért Arriánusnál a' *Toxóta* nevet nem szabad másképen, mint *Nemzeti Névnek*, venni. **) Polyaenus ugyan is világosan ezen Toxótákat, mint Nagy Sándor szövetséges Népeit, SCYTHÁKNAK nevezi ime soraiban: „*Maga* (Sándor) *Testörzöivel*, *'s fegyvereseinek egy seregükkel 's minden SCYTHA JÁSZAIVAL* (τὸ Σκυθικὸν Τοξικὸν), *titkos uton maga után hagyván nyoltzvan stádiumot, egy vadon erdő közepében tábort ütött.*" ***) Ezen TOXÓTÁK, az az: JÁSZOK Illuricumi JÁSZOK valának; azok tudniilik, kikröl írja Stephanus Byzantinus: „*ΙΑΣ*, *Ἰλλυρίας μέρος. οἱ οἰκοῦντες Ἰάται. λέγεται καὶ Ἰωνική.*" Az az: *IAS*, *Illuria része*; *lakói IÁTÁK. Ne-*

---

*) Arriani Nicomediensis, Expeditionis Alexandri Libri VII. Amstelaedami, 1757. 8. pag. 15—16. Libro I, cap. 3.

**) Arriani Nicomediensis, Expeditionis Alexandri Libri VII. Amstelaedami, 1757. 8. pag. 10. 13. 23. 27. 28. 33. 35. 45. 56. 68. 77. 's a' t.

***) Polyaeni, Stratagematum Libri VIII. Lugduni Batavorum, 1691. 8. pag. 348. Libro IV, cap. 3. Nro. 27.

veztetik IÓNIKÁNAK is." *) Ezektöl a' JASZOKTÓL nyerte ma is szokásban levö IONIUM MARE nevét az Ádriai Tenger; ezekröl a' JÁSZOKRÓL mondá Nagy Sándor Katonáihoz: „*A' Barbarusok közül pedig egész Európának legerösebb Népei, a' Thrátziaiak, a' Paeonesek, az ILLURICUMIAK, és Agriánusok fognak velem az elpuhult és gyáva Ásiai Hadak ellen táborba szálani.*" **)

26. §.

Késöbben Ptolemaeus a' METANASTA JAZYGESEKRÖL már világosan tészen említést, és öket olly módon helyhezteti a' Duna és Tisza folyók közé, hogy egyszer'smind Sármátiával, és Dáciával is határosakká tészi. ***) Marciánus Heracleóta, ki Artemidórusnak, a' régi Geographusnak, könyveit használta, írja Sármátia határairól: „*Délre határosak a' METANASTA JAZYGESEK.*" ****) Agathemerus beszéli: „*Leginkább Sármátiához képest napnyugat felé a' METANASTA JAZYGESEKEN túl délnek fekszik Dácia, melly maga is határos az Iszter vizével.*" *****) Söt még Procópius éltekor is,

*) Stephanus Byzantinus, de Urbibus. Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 407. male 207.

**) Arriani Nicomediensis, Expeditionis Alexandri Libri VII. Amstelaedami, 1757, 8. pag. 121. Libro II. cap. 7.

***) Claudii Ptolemaei, Geographia. Francofurti, 1605. fol. pag. 75. Libro III, cap. 7. — — pag. 75. Libro III, cap. 8.

****) Geographiae Veteris Scriptores Graeci Minores. Oxoniae, 1698. 8. Vol. I, pag. 54—55.

*****) Geographica Antiqua, hoc est: Scylacis Periplus maris mediterranei. Anonymi Periplus Maeotidis Paludis et Ponti Euxini. Agathemeri Hypotyposis Geographiae. Lugduni Batavorum, 1697. 4. pag. 222. Libro II, cap. 4.

midőn már a' HUNNUSOK, az az: KÚNOK, uralkodtak a' mai Magyar Ország telekein, emlittetnek a' METANASTÁK, a' JAZYGES név elhallgatása mellett mint Duna melléki Népek, Procópiusnak ime soraiban: „*Ollyan épületeket tett, millyeneket kíván az Iszter szomszédsága, 's az innend következő szükség, az ezen részekre minduntalan rohanó Barbarusok miatt. És ugyan által jönek ezen a' mellette lakó Hunnusok és Góthusok; erőszakot vésznek rajta a' Taurusi és Scytha Nemzetségek, a' Szlávok és mind azok, kiket a' régiek Sauromatáknak, Hamaxóbiusoknak és METÁNASTÁKNAK neveztek.*" *) Ellenben Zonarás, ugyan ezen *Dunamelléki* JAZYGESEKRŐL szólván Marcus Aurelius Császár uralkodása alatt, a' JAZYGES név mellül a' METANASTÁ részt hagyta el ime soraiban: „*A' Császár pedig azon Barbarusokkal, kik az Iszter körül laknak, úgy mint a' JAZYGESEKKEL, Mar-Cománusokkal, és máskor másokkal, Pannóniában sokáig háborút viselt.*" És valamivel alább: „*A' Mar-Cománusokat és JAZYGESEKET sok és nagy ütközetekben és kárositások által meghóditotta.*" **) Ez a' Zonarás más helyen, de nem sokkal alább, a' JAZYGESEKNEK újabb nyughatatlanságukról irván, de őket egyenesen megnem nevezvén, a' JAZYGESEKET imígyen VAS Nemzetnek, az az: SCYTHÁKNAK nevezi: „*A' SCYTHA Nemzetségek újra nyughatatlankodván, fiának előbb, mint sem akarta, Crispinát feleségül adta, maga pedig, a' köz*

---

*) Procopii Caesariensis, Opera. Parisiis, 1663. fol. Tomo II, pag. 66. De Aedificiis. Libro IV, cap. 1.

**) Joannis Zonarae, Annales. Parisiis, 1686. fol. Tomo I, pag. 595.

kintstárból pénzt kivevén (minthogy mindent a' Tanáts és Nép tulajdonának hirdetett) ellenük hadat vezetett. Győzedelmeskedvén a' Barbarusokon, tizedszer nevezteteett Imperátornak." *)

27. §.

A' SARMATA JAZYGESEKRŐL is későbben szinte így több Írók emlekeznek. Az idősb Plinius írja róluk: „*Et Roxalani Superiora autem inter Danubium et Hercynium saltum, usque ad Pannonica hiberna Carnunti, Germanorumque ibi confinium: Campos et Plana JAZYGES SARMATAE: Montes vero et Saltus pulsi ab his Daci ad Pathissum amnem.*" Az az: *És a' Roxalánusok* (lakják) *a' felsőbb tájokat a' Duna és Hercyniai erdőség között Carnuntumig, a' Pannóniai Téli Táborig, 's Német Őrségig: A' Mezőséget és Térséget a' SARMATA JÁSZOK: A' Hegyeket pedig és Erdőséget alább* (bírják) *az ezektől kiüzetett Dácusok a' Pathissus vizéig.*" **) Strábo a' Duna és Borysthenes között a' Tyri-Géták mellett lakó (Moldvai) JAZYGESEKRŐL mondja: „*Azon egész Tartománynak, melly az Iszter és Borysthenes folyók között fekszik, első tája a' Géta Pusztaság, azután követ-*

*) Joannis Zonarae, Annales. Parisiis, 1686. fol. Tomo I, pag. 596. — — Így magyarázza e' helyet, és derekasan, Stritter is. Lássad: Memoriae. IV, 536.

**) Caii Plinii Secundi, Historia Naturalis. Parisiis, 1741. fol. Tomo I, pag. 216. Libro IV, cap. 12. — A' *Roxalánusokat* előre kellett botsátani, másképen az előrésznek nem volna értelme. A' kik a' kutfőket forgatták, tudják, hogy Austriában *Russusok*, de nem *Tót Russusok*, laktak. *Roetiáról* foly itt a' beszéd. —

keznek a' Tyri-Géták, ezek után a' SÁRMATA JAZYGESEK, és a' kik Basiliusoknak (Kúnoknak) *hivatnak, és az Urgusok.*" *) Itt a' DÁCUS JASSIUSOK neveztetnek SARMATA JAZYGESEKNEK. Tacitus egyik helyen beszéli: „*Scriptum Aponio Saturnino, cum exercitu Moesico celeraret. Ac ne inermes provinciae Barbaris Nationibus exponerentur, principes SARMATARUM JAZYGUM, penes quos Civitatis Regimen, in commilitium adsciti, Plebem quoque et vim equitum, qua sola valent, offerebant: remissum id munus, ne inter discordias externa molirentur, aut, maiore ex diverso mercede, ius fasque exuerent.*" Az az: „*Iratott Aponius Saturninusnak, hogy sietne megérkezni a' Moesiai sereggel. És nehogy a' gyengébb Tartományok a' Barbarus Nemzetségeknek prédáúl kitétetnének, a' SARMATA JAZYGESEKNEK fejedelmeik, kik alatt volt a' Társaság kormánya, szövetségeseknek fölvétettek. Ezek Pórnépet és Lovag segedelmet is, melly által leghíresebbek, ajánlának: De ez az ajándék el nem fogadtatott, hogy az egyenetlenség között külső dolgokat fejükben ne forralnának; vagy az igérendő nagyobb bér fejében megvetnek az igazságot és illendőséget.*" Más helyen ismét feljegyzette Tacitus: „*Ipsi manus propria pedites, eques e SARMATIS JAZYGIBUS erat, impar multitudini hostium; eoque castellis se se defensare, bellumque ducere statuerat. Sed JAZYGES, obsidionis impatientes, et proximos per campos vagi, necessitudinem pugnae attulere.*" Az az: „*Neki tulaj-*

*) Strabonis Geographia. Amstelaedami, 1707. fol. Tomo I, pag. 470. marg. 306. Libro VII.

don erője Gyalogságban állott, 's valának Lovagai SARMATA JAZYGESEK, de nem elég számmal az ellenség számához képest; azért várkákból akarta magát védeni és folytatni a' háborút. De a' JAZYGESEK, elunván az ostromot, és a' szomszéd mezőkön koborolván, kénszeritették az ütközetre.' *)

28. §.

Azonban különös figyelemre méltó, hogy épen azon JAZYGESEKET, kik a' Maeotis tova mellett laktak a' mai Krimeán, az az: Taurica Chersonesuson, túl *Sármátia belsö részében*, semmi Iró sem nevezi SARMATA JAZYGES néven. Ptolemaeus sorait a' Maeotis tova mellett lakó JAZYGESEKRÖL már fölebb (6. §.) olvastuk, és azokban nem SARMATAE JAZYGES, hanem puszta JAZYGES névre akadtunk. Ammiánus Marcellinus is írja a' Maeotis, tova melléki JAZYGESEKRÖL: „*Prope palus est Maeotis, amplissimi circumgressus. . . . . Circa haec stagna ultima extimaque plures habitant GENTES, sermonum, institutorumque varietate dispariles: Jaxamatae et Maeotae, et JAZYGES, Roxolanique et Alani, et Melanchlaenae, et cum Gelonis Agathyrsi.*" Az az: „*Közel fekszik az igen nagy kiterjedésü Maeotis tova. Ezen utolsó és szélsö Lápok mellett több különböző nyelvü és szokásu NEMZETEK laknak, úgymint: a' Jaxamáták, Maeotisiak, JAZYGESEK, Roxolánusok, Alánusok, Melanchlaenák, és a' Gelónesekkel az*

**) Caii Cornelii Taciti, Opera. Biponti, 1798. 8. vol. III, pag. 138. Histor. Libro III, cap. 5. — — vol. II, pag. 47. Annal. Libro XII, 29. 30.

Agathyrsusok." *) Nála sintsen tehát szó SARMATA JAZYGESEKRÖL. Söt Publius Ovidius Násó is ime verseiben:

„*Aut quid Sauromatae faciant, quid* JAZYGES *acres,*
Cultaque Oresteae Taurica Terra Deae." **)

bizonyosan a' Maeotis melléki JÁSZOKAT értette, és még is puszta JAZYGES névvel élt, mint Appiánus is, kinek helyét Mithridates hadáról fölebb (24. §.) hasonlóképen elöadtuk. — Ha a' JAXAMATA (Jásza-Mata, mint: Dal-Mata Sar-Mata, Vor-Mata) név is, mellyet Ammiánus és mások emlegetnek, a' Maeotis melléki JAZYGESEKHEZ tartozik-e? az bizonytalan. Ellenben már az nagyon hihető, hogy a' Maeotis melléki JAZYGESEK lakhelyére illö APATURI Nemzet, mellyet Menander Protector érént, vagy APATURON város, ezen Maeotis melléki JAZYGESEKET illette: Minthogy a' JÁSZOKNAK, vagy is JÓNESEKNEK Athenaeben voltak APATURIA üdnepeik, és a' Magyar Országi JÁSZOKNAK is vagyon JASZ-APÁTIJUK. ***) Minden esetre ezen Maeotis melléki JAZYGESEK Orpheustól az Argonautikákban ΣΚΥΘΑΙ ΤΟΞΟΦΩΡΟΙ, az az: JÁSZ SZITYA néven hivatnak, mivel a' Görög

---

*) Ammiani Marcellini, Rerum Gestarum qui de XXXI supersunt Libri XVIII. Biponti, 1786. 8. vol. I, pag. 302. Libro XXII, cap. 8.

**) Publii Ovidii Nasonis, opera Berolini, 1757. 8. Tomo III, pag. 258. Epist. ex Ponto Epistola II, Libri I versu 79—80.

***) Excerpta De Legationibus. Parisiis, 1648. fol. pag. 161. — — cf. C. P. Funke, Neues Real-Schullexicon. Wien, 1805. 8. I. Theil, S. 239. sub voce; *Apaturia*.

Τοξον szó IJ-at jelent. *) Ez Róma nyelvén a'nyi, mint SCYTHAE SAGITTARII.

29. §.

Ha elég figyelemmel olvastuk a' JAZYGES Nemzet Két fő Osztályáról ezen történeti esmértetéseket, igen könnyen észrevehettük, hogy a' kettős felosztásnak talpkövei felette ingadozók. Az Idősb Plinius, ha meg értettük jól sorait, azon Pannónia melléki JAZYGESEKET nevezi SARMATA JAZYGESEKNEK, kiket Ptolemaeus, Marciánus Heracleota, Agathemerus és Procópius METANASTAE JAZYGES néven neveznek. Ezt tette bizonyosan Tacitus is, kinek soraiból, mihelyest egész kiterjedésben olvastatnak, azonnal szembetünő, hogy az ő SARMATA JAZYGESEI Pannónia mellett laktanak. Más részről láttuk azt is, hogy az Írók épen a' Sármátia tövében lakozó JAZYGESEKET nem szokták JAZYGES SARMATAE névvel illetni. A' Kettős felosztásban tehát semmi némü fontosság sem fekszik, 's azért a' JAZYGESEKRŐL legbővebben írt és magában Pannóniában Fő Tisztséget viselt Dio Cassius soha sem tészen Históriájában a' JAZYGESEKRŐL különböztetést. A' JÁSZOK vagy JAZYGESEK mindenkor ugyan egy különös Nemzet valának, 's akármiképen neveztetnek, a' mellék név soha sem más, mint vagy több Nemzeteknek közönséges nevük, melly alá a' JÁSZOK is igaz jussal tartoztak; vagy egy náluk, bizonyos lakó földön, számosabb Nemzetnek különös neve. Igy p. o. a' METANASTA név közönséges név volt, melly

*) Orphei, Argonautica. Lipsiae, 1764. 8. versu 1072. — — cf. Car. Traug. Gottl. Schoenemann, Commentatio De Geographia Argonautarum. Gottingae, 1788. 4. pag. 33.

alá nem csak a' JÁSZOK, hanem a' SÁRMATÁK is tartoztak, de a' melly névvel a' JÁSZOK különösen szerettek élni el a'nyira, hogy a' puszta METANASTA név bizonyosan mindenkor, ha csak világosan mást nem kívánna a' hely értelme, JÁSZOKAT jelent. A' JAZYGES SARMATAE névben épen az az értelem fekszik, a' melly ma e' szóban MAGYAR JÁSZ, vagy KÚN JÁSZ feküdnék. Igazán tudniillik csak azok valának SARMATA JAZYGESEK, a' kik valahol maguknál nagyobb számu SÁRMATÁKKAL együtt laktak. Szakasztott illyen a' DACUS JASSIUS és MUR-GÉTA nevezet is. Ezek a' JASSIUSOK a' nagyobb számu DÁCUSOK, az az: görögösen GÉTÁK között laktak. Ki fognak ezek mind világosodni a' következő történeti helyekből.

30. §.

Kezdjük mindenek előtt a' DÁCUS JASSIUSOKON, kikről a' Várhelyi Kő tészen említést. Ha a' JASSIUSOK valóban DÁCUSOK voltak, úgy GÉTÁK valának. Az idősb Plinius írja, és igazán írja: „*Alias GETAE, DACI Romanis dicti.*" Az az: „*Más helyeket bírnak a' GÉTÁK, kiket a' Rómaiak DÁCUSOKNAK neveznek.*" *) Más néven a' GÉTÁK hivatának GOTHUSOKNAK is. Aelius Spartiánus írja Antoninus Caracallus életében: „*Adde, si placet, etiam GETICUS MAXIMUS, quod Getam occiderat fratrem, et Gothi Getae dicerentur.*" Az az: „*Add, ha tetszik, tzímeihez ezt is, GETICUS MAXIMUS, mivel Géta Testvérét megölte, és a' Gothusok Gétáknak is hivatnak.*" **) Szent Hieronymus is

*) Caii Plinii Secundi, Historia Naturalis. Parisiis, 1741 fol. Tomo I, 216. Libro IV, cap. 12.

**) Historiae Augustae Scriptores sex. Biponti, 1787. 8. vol. I, 198. cap. 10.

bizvást mondja, és igazán mondja: „*Et certe GOTHOS omnes retro eruditi magis GETAS, quam Gog et Magog appellare consveverunt.*" Az az: „*És bizonyosan, minden régi Tudósok a' GOTHUSOKAT inkább GÉTA, mint Gőg és Mágóg néven szokták emliteni.*" *) Már, ha a' Gothusok vagy Géták egy Nemzet voltak a' Dácusokkal, a' minthogy sok más igen fontos okoknál fogva egy Nemzet voltak, Jordánes a' Góthus Nemzetet PARTHUSOKKÁ tészi egyik hoszszu fejezetében. **) Így tehát a' DÁCUSOK is, a' JASSIUSOK is igazán PÁRTHUSOK voltak. Hogy pedig e' Kutfőkön épült következtetés nem hiu állitás, bizonyitja egy Erdélyben Gyula Fehérvárott kiásatott régi Római Kő, mellyen egyebeken kivül olvastatik: „ITEM. VEXIL. DACOR. PARTHIC." ***). A' DÁCUS JASSIUSOKHOZ tartozik a' DÁCIA ILLYRICA tartomány nevezete is. ****) Mi, kik ezen itt alig érintett tárgyokról Isten segedelméből egész könyveket írni szándékozunk, igen jól tudjuk, hogy régen hiszi a' Tudós Világ, hogy a' GÓTHUSOK NÉMET Nemzet valának: De azt is tudjuk, hogy az *Elöitéleteket*, ha bár századosak is azok, előbb vagy utóbb az idő elfogja rontani. Böltsen írta Cicero: „*Opinionum commenta delet dies.*"

---

*) S. Eusebii Hieronymi, Opera. Veronae, 1735. fol Tomo. III, col. 318.

**) Ludovici Muratorii, Rerum Italicarum Scriptores. Mediolani, 1723. fol. Tomo I, pag. 195. Jordanes. de Rebus Geticis. cap. 5.

***) Math. Petri Katancsich, Istri Adeolarum Geographia Vetus. Budae, 1827. 4. Parte II, pag. 239. Nro 151.

****) Photii, Myriobiblon, seu Bibliotheca Librorum. Augustae Vindelicorum, 1611. fol. pag. 174. Cod. LXXIX. — Cf. Stritteri, Memoriae. IV, 494. Nota h.)

Ha a' Mindenható olly kegyes lészen erántunk, 's kedvez éltünk napainak, *más Eredetet* fogunk mi egyenesen magukból a' leghitelesebb kutfökből adni a' Német Nemzetnek.

31. §.

A' SARMATA JAZYGESEK is, akár mint forgassuk a' dolgot, PARTHUSOKHOZ vezetnek bennünket. Tudjuk mi azt is, hogy széltében az Írók a' SÁRMATÁKOT tös gyökeres SZLÁV Nemzetnek tartják: De az e'féle Írók nem tudják meg különböztetni a' Történet Tudományban a' *különbféle idö szakaszokat*, 's kutfök nélkül valamelly régi Országnak *mai* lakosaiból okoskodnak a' régi Országnak *régi* lakosaira. Hová jutnánk, ha mi itt a' SÁRMATA Nemzetet úgy, mint érdemli és kellene, megesmértetnök? Ez reánk nézve, ha élünk, máskori munka marad. Elég legyen itt most Herodotusnak, a' Történet Tudomány Másod Atyjának (mert Móses az elsö elöttünk) sorait felhoznunk: „*Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ, ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτν αἱ Αμαζόνες.*" Az az: „*A' SAUROMATÁK élnek SCYTHA nyelvvel, azonban a' hajdan kortól fogva e' nyelvet régiesen* (soloecismussal) *ejtik ki, mivel azt az Amazonesek nem jól tanulták meg.*" *) E' tanutétel szerént, és az egész régi Írói sereg köz egyezése szerént, a' SÁRMATÁK bizonyosan SCYTHA, az az: VAS Nemzet voltak. A' SCYTHÁKRÓL írja pedig Justinus: „*Quippe cum ipsi* (Scythae) *PARTHOS, Bactrianosque, feminae autem eorum Amazonum Regna condiderint.*" Az az: „*Minthogy*

*) Herodoti, Musae, sive Historiarum Libri IX. Argentorati, 1816. 8. Tomo II, pag. 306. Libro IV, cap. 117.

ök

ők a' PARTHUS és Baktriánus Hatalmat, aszszonyaik pedig az Amazon Országot alkatták." *) Így nem állunk meszsze Herodotus és Justinus tudósitása után a' PARTHUSOKTÓL. Még közelebb vezeti a' SÁRMATÁKOT a' híres PARTHUSOKHOZ Mela Pomponius ime soraiban: „*SARMATAE Gens habitu armisque PARTHICAE proxima, verum ut caeli asperioris, ita ingenii.*" *etc.* Az az: „*A' SÁRMATA Nemzet tulajdonaira 's fegyvereire nézve a' PARTHUSOKHOZ leginkább közelit, de valamint keményebb éghajlat alatt lakik, úgy keményebb erköltsü.*" 's a' t. **) Midön Plinius és Solinus a' SÁRMATÁKOT határozva MEDUS Nemzetté, vagy Sallustius és Zonarás a' MAURUSOKAT egyenesen MEDUS eredetüekké tészik, nem sértik a' PARTHUS eredetet, mivel a' MEDUS Nemzet egy *ága* volt a' PARTHUS Nemzetnek. Horátius ime versében (Libro I, Ode 29. v. 4.) p. o.

„*horribilique MEDO*
Nectis catenas"

nem kell-e a' MEDUS név alatt PARTHUST érteni? 's a' t. Más helyen írja Horátius (Libro II, Ode 13, v. 17—18.) p. o. *Timet Romanus*

„*Miles Sagittas et celerem fugam*
Parthi,— Catenas PARTHUS."

32. §.

Hasonlóképen PARTHUSOKHOZ vezetnek bennünket az Illuricumi JÁSZOK. Titus Livius

---

*) Justini, Historiae Philippicae. Lugduni Batavorum, 1760. 8. Parte I, pag. 55. Libro II, cap. 1.

**) Pomponii Melae, De Situ Orbis Libri III. Lugduni Batavorum, 1748. 8. pag. 264. Libro III, cap. 4.

Patavinus Fülöp Matzedóniai Királyról írja: „*Vixdum pace facta, nuncius Regi venit, Romanos Dyrrachium venisse: PARTHINOS que et propinguas alias GENTES motas esse ad spem novandi res.*" Az az: „*Alig köttetett Béke, már hírt vett a' Király, hogy a' Rómaiak Dyrrachiumba* (Illuricum városába) *jöttek: És hogy a' PARTHINUSOK 's más szomszéd Nemzetek hajlandók uj mozgásokat tenni.*" *) Más helyen írja ugyan Livius: „*Appius nequidquam in his locis terens tempus, dimissis Chaonumque, et si qui alii Epirotae erant, praesidiis, cum Italicis Militibus in ILLYRICUM regressus, per PARTHINORUM socias urbes in hiberna militibus dimissis ipse Romam sacrificii caussa rediit.*" Az az: „*Appius nem akarván hiába ezen helyeken időt veszteni, el botsátván a' Chaoneseket* (későbbi óklevelekben: *Kúnánusokat*) *és más Epiróta Katonaságot, az Italus Katonákkal ILLURICUMBA vissza tért és a' PARTHINUSOKNAK szövetséges városaikban téli szálást adván vitézeinek, maga Rómába áldozatot tenni ment.*" **) Julius Caesar emliti: „*At ille, expositis militibus, Oricum proficiscitur. Quo quum venisset, L. Torquatus, qui iussu Pompeji oppido prae erat, praesidiumque ibi PARTHINORUM habebat, conatus portis clausis oppidum defendere.*" Az az: „*De ő, ki szálitván katonáit, Oricum városba sietett. Midőn ide el ért, Lucius Torquátus, ki Pompejus parantsából a' várost kormányozta, és a' ki*

---

*) Titi Livi Patavini, Historiarum Libri. Lipsiae, 1785. 8. Tomo II, 520. Libro XXIX, cap. 22.

**) Titi Livii Patavini, Historiarum Libri. Lipsiae, 1785. 8. Tomo IV, 121. Libro XLIII, cap. 23.

alatt PARTHINUS Katonaság állott, bézárván a' kapúkat, igyekezett a' várost védeni." *) Dio Cassius is feljegyzette: „*Dyrrhachium fekszik azon tartományban, melly hajdan az ILLURIUS PARTHUSOKÉ volt.*" **) Egy sereg tanu helyeket hozhatnánk még elő az ILLURICUMI PÁRTHUSOKRÓL, de mi őket más alkalomra hallasztjuk. Elég legyen itt azt ki mondanunk, hogy az ILLURIUSOK soha TÓT NYELVÜ NÉPEK nem voltak, 's csak *hibás elnevezésből* ragadott ILLURIÁNAK későbbi Tót Lakosaira az ILLYRUS nevezet. A' XII-dik században ezen tartományban még többféle Magyar Népek laktak a' Hét Magyar Nemzetből. A'ról, hogy ott a' Magyarok idegen nyelvü Nemzetté későbben általváltoztak, a' mi Országunk kebelében is sok helyen megtörtént, mi nem tehetünk.

33. §.

Most térjünk által a' METANASTA JAZYGESEKRE, 's visgáljuk meg, hová vezet a' Történet Tudomány ezekre nézve bennünket. Már Bonfinius Antal (3. §.) tudta, hogy a' METANASTA név a'nyit jelent, mint EXUL, az az: VÁNDOR, vagy JÖVEVÉNY. És ezt igen helyesen tudta, mert Karamsin, az Orosz Történet Író, sem mondhatott egyebet, mint Bofinius mondott, a' METANASTA névről ime soraiban: „*Griechen und Römer nanten die JAZYGIER Metanasten, oder EINGEWANDERTE. Wahrscheinlich blieben einige von ihnen im*

**) Caii Julii Caesaris, Commentarii De Bello Gallico et Civili. Lipsiae, 1729. 8. pag. 483. De Bello Civili. Libro III, cap. 11.

*) Dionis Cassii, Historia Romana. Hamburgi, 1750. fol. Vol. I, pag. 293 Libro XLI, cap. 49.

jetzigen Russland in den Gegenden am Asowschen und schwarzen Meere; in der Geschichte aber wird ihrer nicht (?) *erwähnt.*" Az az: „*A' Görögök és Rómaiak a' JAZYGESEKET Metanastáknak, az az: JÖVEVÉNYEKNEK nevezték. Hihetőképen nékik közülük a' mai Orosz Birodalomban az Asowi és Fekete Tenger szomszédságában megmaradtak; azonban a' Történet Írók nem tésznek* (?) *róluk említést.*" *) Mind Bonfinius, mind Karamsin derekasan magyarázta valóban a' METANASTA nevezet jelentését, 's bizonyosan mindenki kéntelen lészen jövendőre is e' szovat tsak így, és nem más módon magyarázni. Ugyan is a' METANASTA szó *tiszta görög szó*, és görögül *Μεταράσταση* a'nyit jelent, mint AUSWANDERUNG, az az: KIVÁNDORLÁS; *Μετανάστης* a'nyit, mint FREMDLING, EXULANT, ÜBERLÄUFER, az az: VÁNDOR, JÖVEVÉNY, SZÖKEVÉNY. **) Tsak az lehet tehát a' kérdés, vallyon e' Jelentésnek vagyon-e valami köze a' PARTHUS Nemzettel? — Vagyon igen is, pedig el a'nyira vagyon, hogy nem a' mi véleményünk, hanem a' KUTFŐK szerént, a' METANASTA név Görög neve a' PARTHUS Nemzetnek, a' mint azonnal látni és elhinni fogjuk.

34. §.

Justinus, Trogus Pompejus után, írta: „*PARTHI penes quos, velut divisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est,*

---

*) Karamsin, Geschichte des Russischen Reiches. Riga, 1820. 8. I. Band, S. 213. Nota 18.

**) Johann Gottlob Schneider. Kritisches Griechisch-Deutsches Handwörterbuch. Jena und Leipzig, 1798. 8. II Band, S. 86.

Scytharum EXSULES fuere. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur: Nam Scythico Sermone Parthi EXSULES dicuntur." Az az: „*A' PARTHUSOK, kik most, mintha a' Világot a' Rómaiakkal megosztották volna, a' Napkeletet bírják, a' Scytháknak VÁNDORAIK valának. Ezt hírdeti nevezetük is: Mert Scytha Nyelven a' Parthus szó VÁNDORT, vagy is JÖVEVÉNYT jelent.*" *) Jordánes följegyzette: „*Unde hodieque FUGACES, quod est PARTHI, dicuntur.*" Az az: „*A' honnand ma is SZÖKEVÉNYEKNEK melly szó a'nyit jelent, mind PARTHUS, hivatnak.*" **) Isidorus Hispalensis, kinek Hazája mellett, az az: Spanyol Ország körül, laktak bizonyosan PARTHUSOK, beszéli: „*PARTHI quoque et ipsi a Scythis originem trahunt. Fuerunt enim eorum EXSULES, quod etiam eorum vocabulo manifestatur: Nam Scythico sermone EXSULES Parthi dicuntur.*" Az az: „*A' PARTHUSOK maguk is a' Scytháktól eredtek. Ugyan is ezeknek VÁNDORAIK valának, a' mit nevezetük hírdet: Mert Scytha nyelven PARTHUS a'nyit jelent mint VÁNDOR.*" ***) Rodericus Toletánus Spanyol Író szerént is a' PARTHUS név FUGACES és EXSULES, az az: SZÖKEVÉNY és VÁNDOR

---

*) Justini, Historiae Philippicae. Lugduni Batavorum, 1760. 8. Parte II, pag. 678. Libro XLI, cap. 1.

**) Ludovici Antonii Muratorii, Rerum Italicarum Scriptores. Mediolani, 1723. fol. Tomo I, pag. 195. De Rebus Geticis Cap. 6.

***) Divi Isidori Hispalensis Episcopi, Opera. Madriti, 1599. fol. Parte Priore, pag. 163. Etymologiarum Libro IX, cap. 2.

jelentéssel bírt. *) Söt Reinegg Jakab, hires Caucasusi Utazó, azt is vitatja, hogy a' PAR szó Persa nyelven ma is FLÜCHTIGEN, vagy ABTRÜNNIGEN, az az: SZÖKEVÉNY és VANDOR jelentéssel bír. **) Ezek szerént a' METANASTA és PARTHVS szovak egyet jelentenek, tsak hogy a' METANASTA név *Görög*, a' PARTHUS név *Szitya Szó*. Az pedig mindennapi közönséges dolog és szokás volt, hogy egyik Nemzet a' másik Nemzetnek bizonyos jelentéssel bíró nevét a' maga nyelvére leforditotta. Főképen a' Görög Nemzet az illyen forditásokban felette szorgalmas volt, 's az illyen tette által a' Tudomány Országában sok homályt és zürzavart okozott. Történeti tanu bizonyságokkal e' tárgyot más helyen böven megvilágositani fogjuk.

35. §.

Másfelöl az ILLURI név is épen a'nyit jelentett, mint a' PARTHUS nevezet. Ha valaki tudhatta, mit jelentett ez az ILLURI név, bizonyosan Szent Hieronymus, a' maga századának legtudósabb Férfia, tudhatta, ki Pannónia és ILLURICUM szomszédságában született. Pedig Szent Hieronymus szerént „Ἴλλύριος = Προσήλυτός = ILLURIUS = ADVENA." ***) A' régieknél mind-

*) Hispania Illustrata. Francofurti, 1603. fol. Tomo II, 34. De Rebus Hispaniae, Libro I, cap. 11.

**) Jacob Reinegg's, Allgemeine historisch-topographische Beschreibung des Kaukasus. Hildesheim, und St. Petersburg, 1797. 8. II. Theil, S. 199.

***) S. Eusebii Hieronymi, Opera. Veronae, 1735. fol. Tomo III, col. 635—636. In Lexico Graeco Nominum Hebraicorum. — A' Deák Textusban az ADVENA szó után az „*Aut Elementum etc.*" rész, mint a' Görög Textus mutatja, idegen későbbi pótolék.

azonáltal az a' különbség tétetett a' PARTHUS és ILLURI szó között, hogy a' PARTHUS hívebben Szitya Nyelven EXSUL, az ILLURI név pedig hívebben Szitya Nyelven PROFUGUS Római jelentéssel birt. Mind a' két szovat egy atyafi értelemben vették ugyan a' hajdaniak olly módon, mint a' Görög METANASTA Név is mind a' kettőt jelenti: De néha még is szorosan mind a' két jelentést megkülönböztették. Horátiusnál ime versben (Libro IV, Ode 14. Versu 41—44) előjő ILLURI helyett a' PROFUGUS szó is:

Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque et Indus, Te PROFUGUS SCYTHES
„Miratur, o tutela praesens
Italiae, Dominaeque Romae."

Megvagyon mind a' két szó ma is a' Magyar Nyelvben. A' PÁRTUS régiesen, vagy PÁRTOS ujabb formában, nálunk EXSUL, 's későbbi jelentéssel REBELLIS is; Az ILLURI az ILL Magyar Gyökérböl eredett, melly nálunk a'nyit jelentett és jelent, mint FUGA, 's töle származik az ILLAN ige, mellynek jelentése PROFUGIT. De az ILL maga is tisztán fölmaradott a' példa beszédben: „*ILL a' Berek, Nád a' Kert.*" Az UR résznek KIRÁLY és KIRÁLYSÁG jelentése vagyon az ILL-UR-I szóban, a' mit Róma nyelvén „*Regnum ILL*" mondanók, épen úgy, mint a' LIB-UR-NIA, LIG-URIA szovakban is az UR rész *Országot* jelent. *) ILL-UR tehát REGNUM PROFUGORUM; ILL-UR-I, vagy ILL-UR-U, DE REGNO ILL-UR-t tészen. Hogy a' JÁSZOK nem tsak PARTHUSOKNAK, hanem ILLURI-

*) Az *Ur-Chaldaeorum* Bibliai Nevet igen híven fordítottak a' LXX. Tolmátsok *Chaldaea-Országnak*, mert valóban az *UR* szó hajdan Országot is, Királyt is jelentett.

aiaknak is neveztettek, azt megbizonyitani fogjuk, ha a' JÁSZOKRÓL mint PANNONESEKRÓL értekezni fogunk.

36. §.

Hogy ezen magyarázatok nem önkényes Szó-Tsikarások, hanem a' Történeti Kutfőknek egyezésükön épült Történeti Igazságok, az a' mondattakból világos ugyan: De még nagyobb világosságra és hitelességre emelkednek ezen magyarázatok, ha az Ásiai PARTHUS Históriára is egy két pillantatot vetünk. Midőn Caius Julius Solinus Krisztus születése után 250-dik év fejé élt, még akkor BABYLON város a' PARTHUS hatalom alatt virágzott. Ha tehát Solinus írja: „*Apud JASUM Urbem Babylonem puerum Delphinus adamavit*" nem kell-e a' híres BABYLONT e' hely szerént JASORUM URBEM-mé, az az: a' JÁSZ Nemzet Városává, tenni a' Kritikának? *) Azok, kik nem is álmodták, hogy az Ásiai PARTHUSOK valóban JÁSZOK voltak, e' helyet semmiképen sem tudták megfejteni, holott épen semmi nehézség sem fekszik benne. Plutarchus is írja egy Tralliánus nevü PARTHUS Férfiuról: „*Ἰάσων ὄνομα, Τραλλιανὸς*" Az az: „*Egy JÁSZ, kinek neve Tralliánus volt*". **) E' PARTHUS Férfiunak mostanig a' magyarázok kéntelenek voltak két nevet, úgymint JÁSON-*T*

*) Claudii Salmasii, Plinianae Exercitationes in Caii Julii Solini Polyhistora. Item Caii Julii Solini Polyhistor. Trajecti ad Rhenum, 1689. fol. pag. 23—24. Apud Solinum cap. 12. — Cf. Salmasii Explicationes. pag. 130. Salmásius magyarázata, mintha a' *Babylon* szó gyermek neve volt volna, semmit sem nyom.

**) Plutarchi, Opera. Lipsiae, 1775. 8. Vol. III, 495. In Vita M. Crassi.

is, és TRALLIÁNUS-T is adni: Mert a' JÁSON névben nemzeti nevet még tsak képzelni sem tudtak. Pedig, hogy a' PARTHUSOK valóban igen híres JÁSZOK, az az: SAGITTÁRIUSOK valának, azt nem tsak számtalan Görög és Római Classicus Írók, hanem mindegyik PARTHUS PÉNZ is hirdeti, minthogy mindegyik PARTHUS PÉNZEN egy JÁSZ, vagy is NYILAZÓ ül. Ha tehát ezentúl a' Crassus Római Vezér és a' PARTHUSOK között történt ütközet leíratásában olvasni fogjuk Sextus Rufusnál: „*Inde undique circumvallantibus SAGITTARIORUM agminibus cum Sillace et Surena Praefectis Regiis, est cinctus exercitus, et vi telorum obrutus*" jusson eszünkbe: hogy itten, és más hasonló helyeken, a' Deák SAGITTARIUS, vagy a' Görög TOXOTES szó is, a' PARTHUS Nemzetnek JÁSZ tulajdon neve *) Azonban sok más ok védi még azt, hogy a' PARTHUSOK valóban JÁSZOK, és a' régi JAZYGESEK valóban PARTHUSOK voltak: De azokat hoszszu előesméretek nélkül itt most elő nem adhatjuk. Más helyen másokat fogunk ugyan e' tárgyról mondani.

37. §.

Eddig jövén tanuadásainkkal, már most bizvást állithatjuk: Hogy a' régi JÁSUSOK, JASSIUSOK, DÁCUS JASSIUSOK, ILLURI JÁSUSOK, JAZYGESEK, SARMATA JAZYGESEK és METANASTA JAZYGESEK soha sem voltak SZLÁV NYELVÜ Nemzetek. Egyetlen egy *Régi Iró* sem találtatik úgy is, a' ki e' Nemzeteket SZLÁV NYELVÜ Népekké tenné; de egyetlen egy *Új Irót* sem esmérünk mi, a' ki különösen

*) Historiae Romanae Scriptores Minores. Biponti, 1789. 8. pag. 223. In Sexti Rufi Breviario. Cap. 17.

a' PARTHUSOKAT (mert a' SCYTHÁKBÓL tudtunkra már minden féle Nemzetet tsináltak) mostanig SZLÁV NYELVŰ Nemzetté tette volna. Sőt, ha valakinek szándéka volna is jövendőre SZLÁV NYELVET adni e' Népeknek, az mindenkor ellene állana a' szándéknak, hogy a' SZLÁVOK a' köz tudomány szerént SZLÁV nevezet alatt Európában az V. Század előtt Krisztus születése után elő nem jőnek *): Ellenben a' JÁSZ Nemzetek Krisztus születése előtt már több századokig laktak Európában. Más részről az sem szenved kétséget, hogy mind a' Magyarok, mind a' Kúnok, mind a' mai Jászok több Íróktól, pedig régi és hiteles Íróktól, PARTHUSOKNAK hivatnak, 's hogy tsak a' Magyar eredetü Nemzetek mellett hartzolhat a' PARTHUS Nemzetnek napkeleti TURCUS nevezete, mellyről egyebekenkivül írja a' napkeleti Írókkal híven egyező Gilo Kárdinális:

„*Nam modo qui TURCI, veteri sunt nomine PARTHI,*
Fidere quos versis mos est fugiendo sagittis." **)

---

*) Johannis Gotthilf Stritteri, Memoriae Populorum. Petropoli, 1774. 4. Tomo II, pag. 4. — Cf. Precis des Recherches Historiques sur l'Origine des Slaves ou Esclavons et des Sarmates. Par M. Stanislave Siestrzencewicz de Bohusz, Archevêque de Mohilew. St. Pétersbourg, 1824. 4. pag. 34.

**) Edmundi Martene et Ursini Durand, Thesaurus Novus Anecdotorum. Lutetiae Parisiorum, 1717. Tomo III, pag. 217. Libro I. — — Francisci Du Chesne, Historiae Francorum Scriptores. Parisiis, 1641. fol. Tomo IV, pag. 899. col. 2. in fine, Libro IV.

Minket tehát illyen számos, és még több okoknál fogva soha sem fog a' *fenéktelen Köz Vélemény* a' régi JAZYGES Nemzet SZLÁV eredetének elhitelére széditeni.

(Folytatik.)

Horvát István,
A' Széchényi Országos Könyvtár Őrzője
a' Magyar Nemzeti Museum mellett.